

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

**Verbální komunikace pražských
štamgastů**

Bakalářská práce

Milan Věrtelář

Hradec Králové 2015

Zadání bakalářské práce

Autor: Milan Věrtelář

Studium: P111803

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Historie se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Verbální komunikace pražských štamgastů**

Název bakalářské práce AJ: Verbal Communication of Prague Pub Regulars

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Zpracování jazyka štamgastů v plánu morfologickém a lexikálním, jazykové inovace, rozbor těch jazykových prvků v komunikátech, které vedly k nedorozumění.

Anotace:

Zpracování jazyka štamgastů v plánu morfologickém a lexikálním, jazykové inovace, rozbor těch jazykových prvků v komunikátech, které vedly k nedorozumění.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: prof. dr hab. Jaroslav Lipowski

Oponent: PhDr. Jiří Zeman, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 22.10.2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Verbální komunikace pražských štamgastů* vypracoval samostatně a že tato práce nebyla využita k získání jiného titulu. Veškerou použitou literaturu uvádím v seznamu příloh.

V Hradci Králové dne 22. 4. 2015

Milan Věrtelář

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu práce prof. dr hab. Jaroslavu Lipovskému za jeho trpělivost, udělené rady, pochopení a ochotu. Dále bych chtěl poděkovat jednotlivým štamgastům, kteří souhlasili se zveřejněním materiálu pro vědeckovýzkumné účely. Můj dík též patří prosecké pivnici, ve které mi bylo umožněno hospodské rozhovory zaznamenávat.

Abstrakt

Předkládaná práce se zabývá verbální komunikací pražských štamgastů. Teoretická část je věnována socio-historické funkci hospody v životě lidí, specifickým rysům pravidelných návštěvníků těchto zařízení (štamgastů) a komunikaci jako prostředku dorozumívání mezi komunikanty. Praktická část je pak zaměřena na typická témata v rozhovorech, humorné narativy, výskyt protetického *v-* v řeči pravidelných návštěvníků hospodských zařízení či užívání výrazů *žejo, jo, vole* apod. v postpozitivním postavení.

Klíčová slova

Štamgast, komunikace, hospoda, verbální, Praha, humor, dialog, konverzace

Abstract

The proposed paper scopes verbal communication of Prague barflies.

The theoretical part is devoted to socio-historical role of the pub in man's life, specific features of regular attenders of these institutions (commonly known as barflies) as well as information exchange means among the communicants.

The practical part is focused on typical subjects of the colloquia, humorous narratives, abundance of prothetic *v-* in speech of frequent attenders as well as usage of expressions "dontcha", "dude" and "youse" in post-positive position in the sentences.

Key words

Barfly, communication, pub, Prague, humor, verbal, conversation, dialogue

Obsah:

I. Úvod	8
II. Hospody a jejich role v životě lidí v českých dějinách	10
A. Štamgast a jeho charakteristika	15
III. Komunikace jako prostředek dorozumívání	18
IV. Představení zkoumaného materiálu a značky užívané v prepisech	24
A. Základní představení zkoumaného materiálu	24
B. Značky užívané v prepisech:	26
V. Téma v rozhovorech pražských štamgastů	28
A. Odborné téma v rozhovorech pražským štamgastů	30
VI. Humorná vyprávění v hospodském prostředí	36
A. Humornost příběhu	39
VII. Používání protetického <i>v-</i> v řeči štamgastů	45
VIII. Užívání postpozitivního <i>žejo, jo</i> ve vzpomínkových vyprávěních štamgastů	49
IX. Závěr	55
X. Seznam použité literatury	57
XI. Textová příloha	60
XII. Zvuková příloha	83

I. Úvod

Předkládaná práce se zabývá výzkumem verbální komunikace pražských štamgastů. Verbální komunikace, které byla v posledních letech v české lingvistice velká pozornost¹, působí společně s neverbální komunikací na rozhovor, jenž je výsledkem spolupráce verbálních a neverbálních prostředků.² V práci vycházíme z autentických rozhovorů (dialogů) pražských štamgastů, které byly nahrány na záznamové zařízení v prosecké hospodě v Praze. Komunikanti (tj. štamgasti) jsou v zaznamenaných rozhovorech přibližně stejného věku (23–24 let) a sociálního postavení. Pouze jeden účastník hospodských rozhovorů je starší (40 let). Data jsou získána z rozhovorů skupiny, jejíž členské složení bylo stálé či se obměňovalo v průběhu sběru dat jen minimálně.

Jádrem práce je šest kapitol. První z nich se týká tématu hospody a její role v české společnosti. Typická hospoda je veřejnosti otevřený podnik (patřící nějaké instituci), jehož role se, stejně jako česká společnost, v dějinách měnila. Následující část kapitoly se týká štamgastů jako pojmu, na který je nahlíženo z různých hledisek. V této práci je štamgast chápán jako osoba, která se v hospodském prostředí, díky četnosti návštěv, vyznačuje určitými nadstandartními právy (tyká si s obsluhou, má vyhrazen vlastní stůl, zná ostatní štamgasty apod.).

Další kapitola se zabývá teoretickým tématem pojednávajícím o komunikaci jako prostředku dorozumívání. Popisuje složky komunikace, vymezuje rozdíly mezi jazykem a řečí, blíže se zaměří na prostředky mluvených komunikantů a definuje typ rozhovoru; konverzaci.

Následující část bakalářské práce je věnována tématu v rozhovorech pražských štamgastů. Tématům, která jsou, v nepřipravené, spontánní řeči štamgastů, během níž se mnohdy nedodržuje ani základní konverzační schéma; téma → réma, vybírána asociativně a do značné míry náhodně. Další úsek kapitoly zkoumá blíže konverzaci o odborném tématu v řeči štamgastů.

Humor, který je tématem čtvrté kapitoly, je výrazným znakem nepřipravených a neoficiálních dialogů. Inspirací mi byla kapitola v publikaci J. Zemana *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže* (s. 49–83), a tudíž je i tato kapitola podobně členěna. Nejprve se zabývá obecnými aspekty, jež jsou s humorem spojené; vymezuje

¹ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 136.

² *Tamtéž*, s. 136.

pojmy humor a komika, věnuje pozornost smíchu a následně popisu častých strategií, které mluvčí využívají při vyprávění humorného příběhu. V praktické části kapitola přináší rozbor vypravovaného humorného příběhu.

Poslední dvě kapitoly se zabývají specifickými jevy v mluvě jednotlivých komunikantů u štamgastského stolu. Obě jsou inspirovány kapitolami z knihy *Čeština v dialogu generací*. Protetické *v-*, jež je tématem první z nich, je ve spontánní a nepřipravené řeči jev velmi častý. Kapitola mimo jiné demonstruje na příkladech z prepisů rozhovorů typická slova v řeči štamgastů, se kterými se protetické *v-* pojí. Závěrečná kapitola se věnuje užívání postpozitivního *žejo, jo, vole* apod., které patří do idiolektu každého štamgasta, přičemž si na vybraných příkladech všimá jejich funkce v rozhovoru.

Předem bychom chtěli upozornit na to, že se v bakalářské práci neobjeví dvě kapitoly (jazykové inovace v řeči štamgastů a jazykové prvky v komunikátech, které vedly k nedorozumění z důvodu zvýšené konzumace alkoholu), jež jsou zmíněny v údajích o kvalifikační práci. Důvod nezařazení těchto kapitol do závěrečné práce tkví v tom, že se v prepisech rozhovorů stálých hospodských návštěvníků uváděné jevy neobjevily. Neznamená to, že by například k situacím, které by vedly k nedorozumění sdělované informace z důvodu zvýšené konzumace alkoholu, nedocházelo.

Cílem předkládané práce je přiblížit mluvu pražských štamgastů a poukázat na některé typické prvky, které se v přepsaných textech objevily. Nesnažíme se však vymezit obecně platné závěry, jež by šly aplikovat na mluvu všech členů typické „sociální“ skupiny (štamgastů). Práce je tak spíše sondou do transkriptu rozhovorů pražských štamgastů.

V bakalářské práci jsme se v sociologicko-historické části opírali především o výzkumy Jiřího Vinopala či historickou knihu Karla Altmana a v lingvistické části jsme čerpali převážně ze tří novějších publikací (jazyk se totiž neustále vyvíjí), které se verbální komunikací zabývají: J. Zeman – O. Müllerová – J. Hoffmanová, *Konverzace v češtině*, J. Hoffmanová – O. Müllerová, *Čeština v dialogu generací* a J. Zeman, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*. Ostatní publikace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Bakalářská práce je citována dle citační normy FF UHK.

II. Hospody a jejich role v životě lidí v českých dějinách

Je běžné, že jsou hospody pokládány za jedno z míst veřejného setkávání, kde lidé debatují nad *problémy* všedního dne. Tento, nějaké instituci patřící, veřejně otevřený prostor, do kterého většinou nezavítají příslušníci vyšší majetkové třídy, slouží lidem s podobnými zájmy jako místo, kde se mohou najíst, posedět a dát si své oblíbené pivo.³ Tyto aktivity však z historického hlediska zažívaly své vzestupy a pády. Chutě se za několik století měnily, avšak dvě základní pojiva hospodské kultury zůstala za tu dobu téměř nezměněna. Pivo⁴ a víno již několik století vlévají svým konzumentům do žil krev, nezpěváky učí zpívat, asociály druží s ostatními a jsou stálou příčinou nepřeborného množství zábavných, legendami opředených, situací, jež jsou námětem pro témata k hovorům při dalších hospodských posezeních.

Český národ je s pivem historicky spjatý.⁵ A Češi jím ve světě slyňuli. Vždyť již středověký text *Podkoní a žák* sepsaný na přelomu 14. a 15. století dokumentuje oblibu piva a výčepních zařízení. Na začátku tohoto básnického díla se dočítáme:

A já, přiblíživ se k nima'

posadich se mezi nima

jakož často v krčmě byvá'

křičiee „Panj, nalí piva!..“⁶

a na konci textu se můžeme dočíst:

... neb se pivo pie, a ne voda.

Dnes, ktož rád do krčmy chodí,

³ Dle sociologického výzkumu Jiřího Vinopala uvedlo 82% dotázaných mužů a 91% žen, že pivo pijí téměř vždy či většinou ve společnosti někoho dalšího in. Jiří VINOPAL, *Pivo v české společnosti v roce 2013*, in: dostupné online

(http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7131/f3/OR131120a.pdf), [citováno k 22. 4. 2015], s. 6.

⁴ 91% mužů a 61% žen pro rok 2013 uvedlo, že pivo alespoň občas konzumuje. Více k tomuto tématu Vinopal in: *tamtéž* s. 2.

⁵ Nejstarší doložená písemná zmínka o vaření piva pochází dle *Ottova slovníku naučného* z doby panování prvního českého krále Vratislava II. z nadační listiny kolegiální kapituly při kostele svatého Petra a Pavla na Vyšehradě z roku 1088 in: Ladislav CHLÁDEK, *Pivovarnictví*, Praha 2007, s. 33.

⁶ *Podkoní a žák*, dostupné online (http://www.gykas.cz/img/Podkoni_soubor.pdf), [citováno k 22. 4. 2015], s. 2.

častokrát se iemu přihod"

Žet zvie príhody někaké

*a k tomu noviny také*⁷

Převážně poslední dvojverší (*Žet zvie príhody někaké; a k tomu noviny také*) je poznatkem nadčasovým, kterým se mnozí řídí i dnes. Středověké časy však nebyly pro pití piva růžové. Nebylo mnoho míst, kde by se člověk mohl napít. Z původních mázhauzů, kde se pivo nalévalo i vařilo, se stávaly krčmy, šenky, hostince a mnohé další.⁸ Navíc se v době husitské a barokní pití netěšilo valné pověsti. Dokladem o negativním vztahu k pití nám mohou být tematické kramářské písně, z nichž E. Ryšavá ve studii *Pivo a pijáci v českých kramářských písních* sestavila hodnotový žebříček jednotlivých druhů alkoholu. V kramářských písních je tak nejvíce odsuzována kořalka. Hned za ní se „umístil“ sladký likér *rosolka*, který měly v oblibě převážně ženy.⁹ Víno, jako panský nápoj, je pojímáno v úctě, a tudíž o něm negativní zmínky v kramářských písních téměř nenajdeme.¹⁰ Alkohol je vnímán i jako pomyslný rozvraceč rodiny, který stojí rodinnou kasu nemalé výdaje. Ke změně postojů k pití piva došlo až v době národního obrození, kdy začalo být vnímáno jako národní nápoj, kterým se česká společnost vymezovala proti společnosti německé.¹¹

Hostinská zařízení se v době národního obrození těšila velké oblibě. Však Jan Neruda časy, kdy docházelo k restauraci českého jazyka, vtipně glosoval: „*Každý z nás zajisté do omrzení často slyšel výrok z let třicátých, učiněný tenkrát v hostinci U bílého lva, kde scházela se společnost vlastenecká, hlavně pak společnost literární: Kdyby ten strop zde na nás spadl, je po českém národě!*“¹² To, že česká intelektuální společnost hospody navštěvovala, nebylo jen kvůli lásce k pivu, ale také kvůli možnosti komunikovat mezi sebou česky.¹³ Proč se však intelektuální část obyvatelstva nescházela například v divadlech? Kupní síla „prostého“ obyvatelstva nebyla velká, a tak muselo dojít k šíření

⁷ *Podkoní a žák*, dostupné online (http://www.gykas.cz/img/Podkoni_soubor.pdf), [citováno k 22. 4. 2015], s. 17.

⁸ Petr ČORNEJ, *Pivovar v „pekle“ a dějinné souvislosti jeho osudů*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 130.

⁹ V krásné literatuře se objevuje převážně v 19. století. In: Eva RYŠAVÁ, *Pivo a pijáci v českých kramářských písních*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 21.

¹⁰ *Tamtéž*, s. 21.

¹¹ *Tamtéž*, s. 25.

¹² Vladimír MACURA, *Hospoda v české vlastenecké kultuře*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 28.

¹³ Na ulicích se ještě většinou mluvilo německy. In: *tamtéž*, s. 29.

českého jazyka v prostorách, které byly obyčejným lidem dostupnější.¹⁴ Spustila se tak vlna manifestace národního jazyka, která se odehrávala i u štamgastských stolů. Jakmile u nějakého hospodského stolu začala převládat čeština, rozhořel se spor o to, zda bude jazyk český i hlavním dorozumívací řečí v prostoru celé hospody, což bylo příčinou vzniku ryze vlastenecky českých hospod. Do hospody *U Červeného orla* chodívali například Čelakovský s Chmelenským, do *Komárkovy kavárny* v *Ungeltě* zase často zavítali Tyl, Mácha, Sabina, Tomíček, Jablonský, Erben a mnozí další členové české intelektuální společnosti.¹⁵ Hospodské prostředí a pivo se nevyhnutelně začalo odrážet i v literárním světě. Stačí vzpomenout na Čechovy Výlety pana Broučka, které v postavě obtlouštího Matěje Broučka, majitele činžovního domu, zrcadlily celou českou společnost či na deklamovánku (báseň určenou k hlasitému přednesu) F. J. Rubeše, v níž stojí: *Jak sladce zní to slovíčko: /Ty pivénko! Ty pivíčko/ Jaká sladkost jenom toho slova / K dokázání piva výtečnosti / Slova toho bylo již dosti“*.¹⁶

Musíme ještě vzpomenout na jednu funkci hospodského prostředí v první polovině devatenáctého století. To, co je pro dnešní společnost Facebook a jiné sociální sítě, byla pro Čechy před sto lety a více lety hospoda. Nebylo tak neobvyklé, že kromě navazování kontaktů a získávání informací („drbů“) od jednotlivých účastníků posezení, vznikaly v hospodách i různé kroužky a spolkové organizace. Jak říká Karel Altman: „*Hostince nebyly vlasteneckým spolkům pouhým místem vzniku: sdružení i spolky s nimi byly spjaty celou svou činností. Především mívaly v hostincích pronajaty spolkové místnosti. Ty sloužily jako shromaždiště členů spolku k pravidelným schůzím výboru i valným hromadám, ale především k obvyklým setkáním členů ve stanovený den v týdnu, kdy si mohli přečíst vyložené noviny a časopisy, vypůjčit knihy ze spolkové knihovny a vždy najít někoho, s kým si mohli pobesedovat“*.¹⁷

V druhé polovině 19. století se však spolky začaly od hospodského prostředí postupně odpoutávat. Typickým příkladem, ne jediným, který opouštěl budovy spojené s hospodou, byl Sokol. Organizace založená pro rozvoj těla i ducha se přesunula do

¹⁴ Vladimír MACURA, *Hospoda v české vlastenecké kultuře*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 30

¹⁵ *Tamtéž*, s. 30.

¹⁶ *Tamtéž*, s. 33.

¹⁷ Karel ALTMAN, *Jako v hnízdě, v němž ptáčata se k sobě tisknou...*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 186-187.

sokoloven, ve kterých nebylo pro výčepy místo.¹⁸ Hospody tak postupně začaly ztrácet na svém výsostném postavení v obrodě národa (obrozenci se začali scházet i na jiných místech), avšak v české společnosti zakořenily pevně. Vždyť také výše zmiňovaný Jan Neruda nazval společnost z hospody U Fleků národem: „*Že jsou ti od Fleků opravdovským, pravým národem, je jisto. Neboť vyhovují úplně definici, že národ jest mnohočetná společnost lidí na jedněch právech usrozuměných a k pospolnému užitku pracující*“.¹⁹ Vladimír Macura však připomíná i kritický pohled na český národ druhé poloviny devatenáctého století, kdy jsou Čechy reflektovány „*jako země, kde se aktivita beznadějně rozpustila v pivo*“.²⁰

Mohlo by se zdát, že se hospoda přelomu 19. a 20. století ocitla v mrtvém rameni dějin. Opět se na ni začalo nazírat jako na místo neintelektuální, místo, kde se schází lidová masa. Bratři Čapkové, Masaryk, Poláček a ostatní se již nescházeli v zakouřených prostorách a volili jiná místa než hospody. Ostatně styl života začala v letech konjunktury určovat Amerika, což znamenalo přejít z pomalých a sedavých výčepů na taneční parket a začít se bavit. Návrat k hospodskému prostředí znamenala druhá světová válka a následná změna režimu.

Ačkoliv byl komunistický převrat pro soukromé vlastnictví katastrofou a prakticky všechna pohostinská zařízení byla převedena do státního podniku Restaurace a Jídelny, tzv. RÁJE (na vesnicích některé hospody spravovalo místní družstvo), zažila hospoda svůj další vzestup v návštěvnosti. Tyto podniky byly rozděleny do čtyř cenových kategorií, z nichž čtvrtá cenová kategorie byla tím druhem hospod, která sloužila převážně jako „nálevna“. Hospoda však již nezastávala roli instituce, jež by byla hlasem společnosti, ale sloužila spíše k úniku z šedé reality. Josef Peřina se k tomuto období vyjadřuje kriticky: „*Kolik Čechů vyměňovalo v těchto letech své svědomí a přesvědčení za pohodu svého pivního, či hmotného světa, za nezávazné žvanění, kterým byl nahrazován čin? Kolik příslušníků našeho národa nahrazovalo absenci svého přesvědčení a svědomí přihlášením se k přejetým frázím a poučkám?*“²¹ Vnímá tak hospodu jako místo, kde se mnozí raději

¹⁸ Jiří VINOPAL, *Instituce hospody v české společnosti*, Naše společnost 3, 2005, dostupné online (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3925/f11/100027s_Vinopal-hospody.pdf), [citováno k 22. 4. 2015], s. 5.

¹⁹ Karel ALTMAN, *Zlatá doba štamgastů pražských hospod*, Praha 2003, s. 34.

²⁰ Vladimír MACURA, *Hospoda v české vlastenecké kultuře*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 30.

²¹ Josef PEŘINA, *Páně Broučkův vztah k pivu*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 82.

spokojili s životem „bez problémů“ a nezávazným „tlacháním“ nad plným pultitrem, které sloužilo jako součást psychické hygieny, než aby zde vznikaly podněty ke změně režimu.²² Jiří Vinopal k tomuto tématu dodává: „*Ideály změny komunistického režimu nevyšly ze setkání nad pivem, protirežimní činnost nevyvíjely spolky vzniklé u štamgastenského stolu, mítinky a setkání s občany neprobíhaly v sálech, z nichž byla pípa na dohled. Společnost již měla vybudované jiné institucionální složky, na nichž mohla být změna postavena. Ač mohli mít aktéři polistopadových změn pivo rádi sebevíc a ač mohli být jakkoli pravidelnými návštěvníky pohostinských zařízení, hospodské prostředí k převratu samo o sobě nijak významně nepřispělo a ani přispět nemohlo.*“²³

V posledních dvaceti pěti letech se ráz hospody proměnil. Ubývalo tzv. „klasických“ hospod a zejména ve městech byl kladen důraz na vznik různých typů pohostinských zařízení (hospody stylově zaměřené – objevují se tak restaurace thajské, italské, čínské, řecké, americké, rawfood a mnohé jiné). Dnešní člověk je náročný vyžaduje nadstandartní služby. Pro hospody, které svůj obraz za posledních 25 let příliš nezměnily, je mnohem obtížnější si udržet stálou klientelu. V posledních letech ubývá i štamgastů, kteří se, možná i díky ekonomické krizi z roku 2008, začali více orientovat podle ceny a neváhají se za lepší nabídkou (levnějším pivem) přesunout. Z hlediska celospolečenského již hospody nehrají takovou roli jako za doby národního obrození ani jako za dob reálného socialismu. Lidé se tuto instituci naučili vnímat s určitým nadhledem – hospoda je chápána jako kulturní památka, která neodmyslitelně patří k českému národu, avšak z hlediska všedního dne si jsou lidé vědomi jejích pozitivních i negativních stránek. Nutno dodat, že její základní podstata je stále stejná. Stále ji navštěvují jedinci, kteří do ní chodí rádi, chodí tam za zábavou, za útekem od uspěchané doby a za přáteli.

Role hospody se tak v průběhu dějin měnila. Ze středověkého centra hříchu, které kritizovalo tehdejší křesťanské náboženství, přes centrum vlastenectví a vznikající české kultury v dobách národního obrození, až po místo, které sloužilo jako únik z reality reálného socialismu. V dnešní době je hospoda vnímána jako významná ochrana proti masmediálním manipulacím, a tudíž bychom se měli starat o to, aby hospody i pivo byly vždy na dobré úrovni.²⁴ Kde jinde pak člověk může bojovat proti „všeobecnému zblbnutí,

²² Jiří VINOPAL, *Instituce hospody v české společnosti*, Naše společnost 3, 2005, dostupné online (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3925/f11/100027s_Vinopal-hospody.pdf), [citováno k 22. 4. 2015], s. 6.

²³ *Tamtéž*, s. 6.

²⁴ Michal ČERNOUŠEK, *Láska k pivu a věčná žízeň*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 219.

ideologickému znásilnění a odolávat všem útokům totalitarismu“.²⁵ Ze všech různých rolí, které dějiny hospodě přisoudily, zůstává tato instituce „rodinným stříbrem“²⁶, jež bychom měli uchovat pro ostatní generace.

A. Štamgast a jeho charakteristika

Slovník cizích slov hovoří jasně a stroze. Štamgastem je hovorově, expresivně a poněkud zastarale nazýván, zvláště v hostinci, stálý host.²⁷ *Ottův slovník naučný* ve svém dvacátém čtvrtém díle o tomto termínu mlčí. Stejně tak *Encyklopedický slovník naučný* se o štamgastech nijak nezmiňuje. Kniha Karla Altmana *Zlatá doba pražských štamgastů* ovšem stálé hosty pohostinských zařízení definuje celkem přesně. Jedním slovem štamgasti se nazývali takoví hosté, jež byli pravidelnými návštěvníky jednoho svého hostinského zařízení. „Ty pak tam znal naopak skoro každý, nejen sám krčmář, ale především ostatní hosté téhož zrna, kteří se právě tu s nimi obvykle vídali, neboť i oni zdejšími štamgasty“.²⁸ Problém v definici štamgasta je ve frekvenci mezi jednotlivými návštěvami oblíbeného podniku. Považuje se za štamgasta jen ten, kdo chodí do hospody každý den či večer nebo může být takto nazýván i takový člověk, jenž zavítá do svého podniku jednou za tři dny, jednou za týden nebo jen příležitostně jednou za měsíc? Odlišení štamgasta od běžného *pijana* není dle našeho názoru striktní ve frekvenci docházky, ale v právech a chování pravidelných návštěvníků. Štamgast totiž přijme hospodské prostředí za své. Karel Altman k tomuto tématu říká: *Rozpoznat jedny od druhých nebylo prý pro znalce nikdy nic složitého. Spisovatel Antonín Nečásek vzpomínal na začátku 20. století, že v pravé pražské pivnici, za jakou považoval třeba tu v pivovaře u Fleků, bylo vždy možno rozlišit oba dva druhy pijáků na první pohled. V těch, kteří pili skromně své pivo a zvědavě se rozhlíželi kolem sebe, okamžitě odhalil „cizince“, to jest pouhé návštěvníky..., ...Zato druhá sorta hostů se přímo honosila zvláštním sebevědomým klidem a dokonalou nenuceností, neboť to to přece byli denní hosté, štamgasti čili „domorodci“.*²⁹ Michal Černoušek zase vidí štamgasta jako osobu, které je poháněna *nutkáním k opakování*³⁰ a odlišuje od sebe dva základní termíny: *nutkání k opakování* a *závislost*. Závislost je dle

²⁵ Michal ČERNOUŠEK, *Láska k pivu a věčná žízeň*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 219.

²⁶ Jiří VINOPAL, *Instituce hospody v české společnosti*, *Naše společnost* 3, 2005, dostupné online (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3925/f11/100027s_Vinopal-hospody.pdf), [citováno k 22. 4. 2015], s. 7.

²⁷ Lumír KLIMEŠ, *Slovník cizích slov*, Praha 1981, s. 709.

²⁸ Karel ALTMAN, *Zlatá doba štamgastů pražských hospod*, Praha 2003, s. 26.

²⁹ *Tamtéž*, s. 27.

³⁰ Michal ČERNOUŠEK, *Láska k pivu a věčná žízeň*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 218.

Černouška jevem patologickým, zatímco nutkání k opakování je: „*přirozeným projevem života a principu slasti. Stejně jako se milenci nepřetržitě vyhledávají, aby si hleděli do očí, hladili se a milovali, podobně piják piva vyhledává hospodu, aby – jak říkají psychoanalyticky – v zrcadle hospodské společnosti spatřil obraz svého narcistického já*“³¹. Pro štamgasta tak není určující opakování pití jednoho půllitru za druhým, ale společnost, za kterou tak bezelstně a pravidelně dochází. Po každém společenském vrcholu může přijít pád, a co štamgast to specifický recept na ranní kocovinu, která je věrným služebníkem alkoholu. Ani ranní rozladění organismu však žádnému štamgastovi návrat do hospody neznechutí.

Kdo má stůl a židli, ten bydlí. Jedním ze základních atributů štamgastů dle Karla Altmana je jejich „vlastní“ stůl, jenž jim vždy rezervuje hostinský a jenž je většinou postaven na nejlepším místě v hospodě, kousek od výčepního zařízení. „*Své místo si štamgast pravidelně obsadil ihned po svém příchodu do podniku, neboť pouze z něj si zvykl pozorovat okolní život v lokálu. Pouze usednutím na své místo mohl mít jistotu, že bude mít kolem sebe ty stejné nejlepší přátele a kumpány, neboť i oni sedávali na svých pravidelných místech.*“³² Hostinský si samozřejmě takového stolu vážil a choval ho v patřičné úctě. Stávalo se tak to, že štamgastův stůl byl od ostatních odlišen: „*Někdy býval největší v místnosti, anebo se sestával z řady stolků přiražených k sobě a tvořících jeden dlouhý stůl. Zatímco ty druhé, určené obyčejným návštěvníkům, měly desku hranatou, stůl štamgastů mohl být kulatý, z tvrdého dřeva a bez ubrusu.*“³³ Není totiž pro hospodu nic typičtějšího než stůl s pravidelnými návštěvníky. Podnik, který své štamgasty postrádá, vypadá prázdně. Ještě v nedávné minulosti také bylo běžné, že pravidelný návštěvník disponoval i svým vlastním půllitrem, do něž mu hostinský lilo pivo.³⁴ Nebyla to jen známka osobního vztahu a sepnutosti s hospodou, ale byl to i doklad o hygienické úrovni a návycích v hospodách. Dnes takový jev téměř vymizel, ačkoliv na vesnicích a v menších městech ho je ještě možné zaznamenat.

Všichni štamgasti nejsou stejní, takže i v četnosti a času návštěv se pravidelní hosté liší. Zatímco jedni chodí do hospod pravidelně každý den třeba po práci, jiní se mohou scházet v pozdějších hodinách po sportu či různé zájmové činnosti. Nebylo nijak ojedinělé,

³¹ Michal ČERNOUŠEK, *Láska k pivu a věčná žízeň*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997, s. 218.

³² Karel ALTMAN, *Zlatá doba štamgastů pražských hospod*, Praha 2003, s. 72.

³³ *Tamtéž*, s. 73.

³⁴ *Tamtéž*, s. 79.

že pijani vysedávali ve svých oblíbených podnicích již od otevírací doby či do nich zavítali na *jedno* během polední pauzy. Jak často chodili a chodí štamgasti do výčepů, bylo a je závislé i na jejich finanční situaci. Není pravidlem, že pravidelní hosté se svým příjmem „vydrží“ chodit do hospody celý měsíc. V obecné rovině stále platí, že přemíra návštěv hospody a konzumace alkoholických nápojů, která vede k závislosti, je ve společnosti, zvláště u žen, vnímána negativně.³⁵

Kdybychom měli charakteristiku štamgasta nějak zobecnit a shrnout, použili bychom slova Jiřího Vinopala, který tvrdí, že: *„Pravidelný návštěvník hostince či pivního baru pak v idealizované podobě vypadá asi následovně: je to muž v letech, nejspíše už v důchodu, který je s největší pravděpodobností vyučen a žíví, či živil se, manuální prací. Do svého podniku, na své oblíbené místo usedá již pěknou řádku let, přičemž je možné jej tam zastihnout nejméně obden. Právě tuto a žádnou jinou hospůdku navštěvuje hlavně proto, že to má odsud blízko domů, za ta léta už zde každého zná, tyká si s vrchním a chutná mu zdejší pivo. Nijak se nepozastavuje nad náhodou ušmudlaným ubrusem a vlažnou polévkou je ochoten kuchaři velkoryse prominout. Chce si zde přece hlavně popovídat s kamarády, zahrát karty nebo zkrátka jen tak strávit čas a popít“*.³⁶

³⁵ Jiří VINOPAL, *České hospody v roce 2011*, Naše společnost 9, 2011, dostupné online (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6654/f3/OR111216.pdf), [citováno k 22. 4. 2015], s. 3.

³⁶ Jiří VINOPAL, *Instituce hospody v české společnosti*, Naše společnost 3, 2005, dostupné online (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3925/f11/100027s_Vinopal-hospody.pdf), [citováno k 22. 4. 2015], s. 12.

III. Komunikace jako prostředek dorozumívání

Jelikož si závěrečná práce dala za cíl přiblížit verbální komunikaci pražských štamgastů, pokládáme za důležité si vymezit pojem komunikace, její druhy, způsoby tvoření a podobně.

Definovat pojem komunikace (z latinského *communicare*) není snadné již z toho důvodu, že je toto slovo používáno v mnoha vědních oborech (lingvistice, psychologii, pedagogice či sociologii), a tudíž existuje mnoho různých definic, co to komunikace je. Mluvnice současné češtiny chápe komunikaci, jako „*přenos informací, který předpokládá na jedné straně produktora (tvůrce sdělení) a na druhé jednoho nebo více recipientů (příjemce sdělení)*“.³⁷ Dále Mluvnice současné češtiny říká, že komunikace probíhá v určitém prostředí (myšleno fyzikálním), ve kterém je možno, aby mezi dvěma komunikanty, vznikl komunikační kanál, v němž probíhá přenos informací, který probíhá za použití kódu, jehož prostřednictvím mluvčí kóduje informaci, kterou chce příjemci sdělit a ten je na druhé straně dekóduje.³⁸ Nutno podotknout, že v komunikačním kanálu dochází, díky šumům, ke ztrátě některých informací.

Podívejme se blíže na složky komunikace mezi dvěma komunikanty:

Odesílatel (aktivní komunikant): ten, kdo vysílá zprávu. Komunikátor předpokládá, že příjemce vyslané zprávy je v komunikaci na stejné či podobné úrovni. Využívá k tomu kódovací systém, který umožňuje příjemci (recipientovi) vyslané zprávě rozumět. Mezi komunikanty musí též panovat shoda v komunikačním jazyce, kterému oba (odesílatel i příjemce) rozumí.³⁹

Příjemce (pasivní komunikant): ten, kdo zprávu přijímá (dekóduje ji). Příjemce je v průběhu dekódování ovlivněn svými zkušenostmi a schopnostmi, momentálním rozpoštěním či prostředím, ve kterém komunikace probíhá. Příjemce by mluvčímu měl naslouchat tak dlouho, dokud nebude schopen vyslané sdělení dekódovat. Případně by měl mluvčímu klást takové otázky, které povedou k lepšímu porozumění přijímané zprávy.⁴⁰

Sdělení (komunikát): vlastní zakódovaná zpráva (myšlenka), kterou odesílatel vyslal příjemci, jenž si ji spojí s určitým významem. Může mít podobu verbální či

³⁷ Václav CVRČEK a kol., *Mluvnice současné češtiny*, Praha 2011, s. 15.

³⁸ *Tamtéž*, s. 15.

³⁹ Jan DOUŠA, *Kvalita vnitřní komunikace*, Praha 2007, diplomová práce, Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská, s. 11.

⁴⁰ *Tamtéž*, s. 11.

neverbální. Díky víceznačnému zakódování či komunikačním šumům může být příjemcem pochopena chybně nebo nemusí být pochopena vůbec.⁴¹ J. Zeman komunikát definuje jako: „*smyslově vnímatelný celek sloužící jako prostředek přenosu informace*“.⁴²

Komunikační kanál: místo, kde se komunikace mezi příjemcem a odesílatelem zprávy uskutečňuje. Nejčastějšími komunikačními situacemi, ve kterých komunikační kanál vzniká, je dialog dvěma komunikanty; tzv. rozhovor tváří v tvář. Pokud plyne komunikace jedním směrem, jedná se o monolog. Kanálem proudí nejčastěji zvuky (artikulovaná řeč) a složky neverbální komunikace (řeč těla, pohledy atd.). Příjemce i adresát tedy při komunikaci používají všechny smysly, které jim umožňují snadnější dorozumění; nejčastěji však sluch pro dekodování řečového toku a zrak pro čtení řeči těla komunikačního partnera.⁴³

Zpětná vazba: nedílná součást komunikace. Chápejme ji jako reakci příjemce na promluvu odesílatele. Příjemce dává mluvčímu signály (kýváním hlavou, gesty, mimikou atd.) najevo, že jeho řečový tok vnímá a rozumí mu. V opačném případě může adresát vydat určité signály k tomu, že mluvčímu nerozumí. Zpětná vazba tak udržuje oba komunikanty ve střehu.⁴⁴

Komunikační šum: nežádoucí, rušivý signál, který příjemci stěžuje nebo znemožňuje dekodování vyslané informace (myšlenky). Šumy mohou být vnějšího (hluk z okolí) či vnitřního charakteru (špatná výslovnost, únava jednoho z komunikantů, nesoustředěnost atd.).⁴⁵

Z neúplného seznamu definic komunikace bychom zmínili ještě definice J. Klenkové, jež ji chápe jako: „*obecně lidskou schopnost užívat výrazové prostředky k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů*“⁴⁶, J. Zemana, který ji popisuje jako: „*druh sociální interakce, při níž dochází k sdělování a přijímání informace*“⁴⁷, Encyklopedického slovníku, jež ji definuje jako: „*interakci, při níž dochází ke sdělování a přijímání informací a realizuje se ve formě verbální (prostřednictvím řeči) a neverbální*

⁴¹ Jan DOUŠA, *Kvalita vnitřní komunikace*, Praha 2007, diplomová práce, Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská, s. 11.

⁴² Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 6.

⁴³ Jan DOUŠA, *Kvalita vnitřní komunikace*, Praha 2007, diplomová práce, Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská, s. 12.

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 12.

⁴⁵ *Tamtéž*, s. 12.

⁴⁶ Jiřina KLENKOVÁ, *Logopedie*, Praha 2006, s. 25–26.

⁴⁷ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 5.

(prostřednictvím gest, mimiky, pohybů, výrazů tváře apod.) či P. Gavory, který nenabízí jednotnou definici a rozděluje komunikaci do tří skupin.

1. V nejjednodušší formě chápe P. Gavora komunikaci jako dorozumívání, jež je odvozeno od slova dorozumění, což znamená pochopení se, shodu myšlenek. K dorozumění mezi dvěma lidmi dojde za předpokladu, že mluví stejným jazykem (jazykovým kódem), mluví o jedné věci a dosáhli myšlenkového souladu.⁴⁸
2. Komunikaci lze podle P. Gavory charakterizovat také jako sdělování. To je možno pouze v případě, že je v komunikaci přítomen i adresát, tedy druhý člověk, kterého se snažíme seznámit s našimi poznatky, pocity, postoji, názory. Jeden partner chce něco říci druhému, informovat ho, poučit ho atd.⁴⁹
3. Poslední vymezení chápe jako výměnu informací mezi lidmi. První komunikant vyšle informaci směrem k druhému, který ji přijme a vnitřně zpracuje; analyzuje. Poté dojde k výměně rolí, druhý komunikant vyšle informaci a první ji přijímá. Je tedy zřejmé, že komunikace probíhá obousměrně. Oba partneři se v komunikaci střídají a dorozumívají se tak formou dialogu, který je pro běžný život nejtypičtější formou komunikace. Samozřejmě, že v životě existují i situace, kdy jsou informace vysílány jednosměrně (přednáška, kázání, rozhlasové hlášení apod.).⁵⁰

To, co odlišuje homo sapiens sapiens od zvířat, která jsou mezi sebou též schopna komunikovat, například komunikace mezi psy či koni je dobře zmapovaná, je artikulovaná řeč, která je jednou z forem prostředků lidské komunikace. Řeč patří dle H. Belze a M. Siegrista do *kulturně závislých (naučených)*⁵¹ komunikačních forem, kdežto veškerá neverbální komunikace (držení těla, mimika, gestika, výměna pohledů, haptika atd.) patří do prostředků *kulturně nezávislých (zděděných)*.⁵² Příčinou neverbální komunikace je někdy neschopnost mluvčího vyjádřit se (například z citových důvodů).⁵³ Speciálním druhem komunikace, který v sobě pojí složky verbální i neverbální, je komunikace elektronická, jež získala na významu v posledních dvaceti let.⁵⁴

⁴⁸ Peter GAVORA, *Učitel a žáci v komunikaci*, Brno 2005, s. 9.

⁴⁹ *Tamtéž*, s. 9.

⁵⁰ *Tamtéž*, s. 9.

⁵¹ Martina ŠPAČKOVÁ, *Komunikace mezi učitelem a žákem*, Brno 2009, diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, s. 10.

⁵² *Tamtéž*, s. 10.

⁵³ Marie ČECHOVÁ a kol., *Současná česká stylistika*, Praha 2003, s. 160.

⁵⁴ Jan DOUŠA, *Kvalita vnitřní komunikace*, Praha 2007, diplomová práce, Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská, s. 14.

Abychom mohli lépe porozumět problematice verbální komunikace, je nutné poznat rozdíl mezi jazykem a řečí. J. Dvořák ve svém *Logopedickém slovníku* uvádí, že jazyk je „*mateřština, soustava zvukových a druhotných dorozumivacích prostředků znakové povahy, schopná vyjádřit veškeré vědění a představy člověka o světě a jeho vlastní vnitřní prožitky*“.⁵⁵ *Encyklopedický slovník* zase říká, že: „*jazyk je soubor vyjadřovacích a sdělovacích prostředků, vlastní příslušníkům určitého lidského společenství*“.⁵⁶ Jazyk je součástí systému (dle novějších odhadů je na světě okolo 6-7 tisíc jazyků), jenž má společně některé znaky, mezi něž například patří fonetické, lexikální, gramatické a stylové vrstvy jazyka. Řeč je pak podle J. Dvořáka: „*forma sdělování a dorozumívání založená na používání slovních (mluva, písmo), ale i neslovních (gesta, mimika) výrazových prostředků komunikace*“⁵⁷ a podle *Mluvnice současné češtiny* je to schopnost, kterou si většina jedinců osvojí do pěti let svého života kontaktem s mluvícím okolím. Pokud okolí mluví na dítě více jazyky, stává se takové dítě bilingvní.⁵⁸ J. Klenková dodává, že „*Řeč není pouze záležitostí mluvních orgánů (zevní řeč), ale především mozku a jeho hemisfér (vnitřní řeč). Úzce souvisí s kognitivními procesy a myšlením.*“⁵⁹

Řeč je realizována pomocí lidských orgánů, přičemž žádný z nich se primárně nevyvinul k plnění řečové funkce; k řeči začal být každý z nich využíván až sekundárně. Soustava orgánů, která se řeči účastní, je nazývána **vokální trakt**, jenž je možno rozdělit na ústrojí **iniciační** (proud vzduchu), **fonační** (tvorba hlasu pomocí hlasivek) a ústrojí **modulační**, jež se nachází v dutině ústní, hrdelní a v dutinách nosních.⁶⁰ Popis jednotlivých orgánů není předmětem našeho výzkumu, a proto od něj upustíme.

Bavíme-li se o komunikaci, nesmíme opomenout ani **hlavní prostředky jazykových projevů**:

- a) Pro běžnou mluvu je příznačné emocionálně podmíněné vyjadřování. Častěji než v psaném projevu se tak setkáváme s výrazy typu: *hergot, co to kecáš, debil* (tímto slovem nijak nenarážíme na vyjádření pražské primátorky, kdo může za stav tunelu Blanka), *bordel, chudák, mrzák, tuzemák* atd.⁶¹

⁵⁵ Josef DVOŘÁK, *Logopedický slovník*, Žďár nad Sázavou 1998, s. 81.

⁵⁶ Hana BRADNOVÁ (ed.), *Encyklopedický slovník*, Praha 1993, s. 467.

⁵⁷ Josef DVOŘÁK, *Logopedický slovník*, Žďár nad Sázavou 1998, s. 147.

⁵⁸ Václav CVRČEK a kol., *Mluvnice současné češtiny*, Praha 2011, s. 21.

⁵⁹ Jiřina KLENKOVÁ, *Logopedie*, Praha 2006, s. 27.

⁶⁰ Václav CVRČEK a kol., *Mluvnice současné češtiny*, Praha 2011, s. 39.

⁶¹ Marie ČECHOVÁ a kol., *Současná česká stylistika*, Praha 2003, s. 164.

- b) Mluvčí se během svého projevu všestranně obrací na adresáta. Od adresáta si tak může vyžadovat potvrzení pravdivosti svých slov (*Ta Blanka je ale pěkný tunel, co?; Ta Jitka má ale pěkný oči, vid'*). Nezřídka je v promluvě mluvčího naznačeno, že je citován cizí názor, cizí mínění (*ten jejich syn si to jako koupil; jak říká, ten český fotbal je pěkná žumpa*). Oslovení adresáta bývá někdy nahrazeno vulgárním (*vole, cipe*), které však již vulgárně vnímány nejsou. V řeči mluvčích se objevuje i nezaručené konstatování, jež obsahuje částici *prý/prej* (*prej jim to prodali za balík; prý toho bylo jako fůra dřeva* apod.).⁶²
- c) Zájmena *ten, ta, to*, se velmi často vyskytují ve funkci lexikálního prvku, kterým mluvčí rozpomíná svého partnera a signalizuje mu, že o daném člověku/věci již byla řeč (*tak ten doktor, ten mě vyšetřil; ty boty, ty byly krásný; Ten film jsi ještě neviděl?*, apod.). Často se tento lexém pojí s vlastním jménem, které pak samo přispívá k upozornění na kontextovou souvislost (*A teďka jako tu Prahou celou zadluží; Tak on má ještě toho Opla, myslím*).⁶³
- d) Do přátelské komunikace se dostávají i slova a slovní spojení, která patří do odborného vyjadřování (*transparentní; jednání v této věci; bylo zcela evidentní; že...; další program bude následovat*).⁶⁴

Naše myšlenky, nálady, city, pocity, zážitky a podobně vyjadřujeme mluvenou řečí, která je nejčastější formou verbální komunikace (rozdělujeme na psanou a mluvenou formu). Vedou-li spolu účastníci komunikace rozhovor, zaměřený hlavně na vzájemný kontakt a rozvíjení mezilidských vztahů, pak se tento typ hovoru nazývá konverzace. *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách* též odkazuje na amerického sociologa E. Goffmana, který ji vymezuje jako: „*celkem běžné rozhovory v malých skupinách, které probíhají ve chvílích úniku od pracovního života a praktických úkolů a které jsou součástí samoúčelného „idling“ (nečinného zahájení času, zahálení, nicnedělání)*“.⁶⁵ Existují dva typy situací, v nichž dochází ke konverzaci.⁶⁶ Prvním z nich, do nějž spadají i spontánní, nepřipravené, neformální a neoficiální štamgastské rozhovory, je konverzace „*zaměřená na udržování a rozvíjení společenského styku – při příležitostech, kdy se účastníci sejdou vyloženě, nebo převážně za účelem hovoru, cílem celé akce je*

⁶² Marie ČECHOVÁ a kol., *Současná česká stylistika*, Praha 2003, s. 164.

⁶³ *Tamtéž*, s. 165.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 165.

⁶⁵ Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ – Jiří ZEMAN, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha 1999, s. 6.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 6.

*příjemné strávení času, dosažení pohody, harmonie, pocit vzájemného souladu“.*⁶⁷ Taková konverzace je především umění přizpůsobování se, vycházení partnerů si vstříc. Partneři si při takové konverzaci často pomáhají (napovídají si), avšak ne vždy má tento typ konverzace pozitivní ráz. Někdy se do něj promítne vzájemná averze či křivda z minulosti. Druhým typem konverzace jsou pak takové rozhovory, které přivedou účastníky, kteří se téměř nebo vůbec neznají, do situací, kdy jsou nuceni spolu trávit určitý čas, a tak se dávají do rozhovoru, aby předešli trapnému mlčení (typické jsou vlakové či výtahové konverzace).⁶⁸

Mezilidská komunikace, ať verbální či neverbální, je součástí života každého jedince. Kapitola se věnovala jednotlivým složkám verbální komunikace, vymezila pojmy jazyk a řeč, blíže se podívala na hlavní prostředky v mluveném jazyce a definovala i typ rozhovoru; konverzaci, která je každodenní součástí komunikace.

⁶⁷ Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ – Jiří ZEMAN, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha 1999, s. 7.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 6.

IV. Představení zkoumaného materiálu a značky užívané v přepisech

A. Základní představení zkoumaného materiálu

Pro bakalářskou práci zabývající se autobiografickým vyprávěním pražských štamgastů bylo využito transkriptů nahrávek (pořízeny mezi lety 2014–2015 na diktafon či mobilní telefon) deseti respondentů (šesti mužů a čtyř žen) ve věku 23–40 let (v době pořízení nahrávek). Početní převaha mužů, byť nepatrná, souvisí s genderovou návštěvností výčepních zařízení, jež již sice ve většině nejsou zakouřenými a hlučnými prostorami se špatným vybavením (např. toalety), tudíž se návštěvnost žen v posledních letech zvyšuje⁶⁹, ale i přes tento nepatrný nárůst jsou hospody doménou převážně mužské části populace (⁶/₇ mužů uvádí, že do hospody alespoň občas zavítá, kdežto u žen jsou to „pouhé“ ²/₃).⁷⁰ Celková délka rozhovorů je 831 minut, přičemž trvání jednotlivých nahrávek se pohybuje v rozpětí mezi 2:03 minuty až po 160:46 minuty. Některé nahrávky (např. nahrávka 03 a 04) jsou záznamem stejného rozhovoru, který byl, většinou díky samovolnému vypnutí zaznamenávání zvuku, přerušen.

Nahrávky zachycují dialogickou komunikaci mezi osobami stejného nebo podobného věku (23-24 let). Pouze v případě nahrávky 39 je zvukový záznam zachycením mezigeneračního dialogu, kdy mezi štamgasty zavítal vysokoškolský pedagog (40 let). Všechny rozhovory se uskutečnily u štamgastského stolu prosecké pivnice v Praze. Z hlediska geografického nepochází většina komunikantů z jednoho místa; většinu života trávili mimo území Prahy (Veronika a Tomáš jsou z Moravy, Jakub ze Slezska a ostatní jsou z různých částí Čech). Cestu k sobě hledali postupně, většinu však spojuje studium na některé z pražských vysokých škol, tudíž lze vyjadřování většiny respondentů řadit do obecné češtiny.

Obecná čeština, kterou komunikanti mluví, se od spisovné češtiny odlišuje hláskovými změnami:

⁶⁹ Jiří VINOPAL, *České hospody v roce 2011*, Naše společnost 9, 2011, dostupné online (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6654/f3/OR111216.pdf), [citováno k 22. 4. 2015], s. 4.

⁷⁰ *Tamtéž*, s. 4.

- a) Spisovná čeština má tzv. staré *é* tam, kde ho čeština obecná má zúžené *í*, které se zúžilo hlavně v koncovkách přídavných jmen (*špatné, malého* – *špatný, malýho*) a po *l* uvnitř slovních kmenů (*polévka* -> *polívka* apod.).⁷¹
- b) Obecná čeština klade *ej* místo spisovně českého *y/i* (*mrtvý* -> *mrtvej, cizí* -> *cizej, hladový* -> *hladovej* apod.).⁷²
- c) Obecná čeština má *vo-* na začátku slova oproti spisovnému *o-* (*opice* -> *vopice, oběd* -> *voběd atd...*).⁷³

Abychom charakterizovali komunikační situaci co nejpřesněji, musíme dodat, že komunikanti většinou přišli na skutečnost, že je jejich rozhovor, ačkoliv byl mobilní telefon položen displejem dolů, zaznamenáván. Po chvilkovém komentování toho, že jsou nahráváni, probíhal hovor dál. Lze tedy říci, že účastníci komunikační situace nebyli nahráváním nijak omezováni a nesnažili se své vyjadřování kultivovat více, než by bylo běžné. Mluva jednotlivých štamgastů tak zůstala přirozená beze snahy o spisovné vyjadřování.

Všichni respondenti s využitím nahrávek pro vědeckovýzkumné účely souhlasili a byli ubezpečeni, že zůstanou v anonymitě a při publikaci vybraných přepisů nahrávek bude jejich zpětné dohledání znemožněno. Anonymizujeme tak i veškerá příjmení, jsou-li zmiňována, všech příbuzných respondentů, která by mohla vést k identifikaci jednotlivých štamgastů. Postupujeme tak v souladu se Zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění účinném od 1. ledna 2015. Nepokládáme za nezbytné vynechávat jména místní, názvy různých organizací apod., jejichž odstranění by vedlo ke zbytečnému znehodnocení přepsaných textů.

V prepisech hospodských rozhovorů (přepsány jsou pouze části zvukových záznamů z nahrávek 03, 04 a 39), které se v bakalářské práci objevují, se vyskytuje několik značek, které jsme převzali z knihy kolektivu autorů pod vedením Olgy Müllerové *Čeština v dialogu generací*. Účelem přepisů hospodských hovorů, nebylo co nejpřesnější zaznamenání průběhu daného rozhovoru, ale především snaha, co nejsrozumitelněji přiblížit čtenářům specifika hospodské mluvy štamgastů. V prepisech se tak neobjevuje záznam většiny paralingvistických jevů⁷⁴, které by čtení zaznamenané řeči činily značně

⁷¹ Petr SGALL – Jiří HRONEK, *Čeština bez příkras*, Praha 2014, s. 30.

⁷² *Tamtéž*, s. 31.

⁷³ *Tamtéž*, s. 31.

⁷⁴ K paralingvistickým jevům blíže například: Jaro KŘIVOHLAVÝ, *Jak si navzájem lépe porozumíme*, Praha 1988.

obtížným. Řečový tok jsme též nedělili tečkami a čárkami, ale použili jsme, stejně jako O. Müllerová, předěly a pauzy. Melodické předěly značíme též lomítkem bez ohledu na směr průběhu melodie. Nerozlišuje se tak klesavá či stoupavá intonace hlasu. Kdybychom se rozhodli přesněji zaznamenávat melodii a prozodii hospodských rozhovorů, přešrl značek by opět vedl spíše k znejasnění a nesnadné orientaci v textu. Z prozodických jevů zaznamenáváme jen nápadné zdůraznění slabiky či slova. Ze značek užívaných v psané syntaxi je použit pouze otazník jako znak otázky a to bez ohledu na intonaci.⁷⁵

Především z úsporných důvodu a lepší čitelnosti přepsaných vynecháváme i část tzv. kontinuátorů, což jsou například přitakávací částice *no*, *jistě* i velmi časté *hm*. Důsledný záznam kontinuátorů by vedl ke zbytečnému nárůstu počtu stran přílohy.⁷⁶

V textech jsou tak zaznamenány některé charakteristické řeči – zjednodušování hláskových skupin, krácení a prodlužování vokálů, redukce slabik, obecněčeské jevy a podobně. V prepisech se tak objevuje např.: *vona*, *něak*, *přišel sem*, *ňákej*, *voe* atd. Problémy v prepisech jsme zaznamenali především v elizi jednotlivých konsonantů, kdy mnohdy bylo velmi složité posoudit, zda byla určitá souhláska vyslovena či nikoliv (*nějak* / *něak*; *vole* / *voe*), a v záznamu protahování délek jednotlivých samohlásek (*voe*; *bylo*: apod.).

B. Značky užívané v prepisech:

- / melodický předěl
- (.) krátká pauza
- (..) delší pauza
- (...) dlouhá pauza
- [začátek simultánního mluvení
-] konec simultánního mluvení (situace, kdy oba účastníci komunikační situace mluví zároveň, je značena také umístěním textů v hranatých závorkách pod sebe)
- = bezprostřední navázání na předchozí řeč
- : nápadné prodloužení hlásky

⁷⁵ Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ (ed.), *Čeština v dialogu generací*, Praha 2007, s. 22-23.

⁷⁶ *Tamtéž*, s. 22-23.

PŘIšel	velkými písmeny značím nápadné zdůrazňování slabiky, slabik či celého slova
Přiš-	nedokončené slovo
ΘΘ	hezitační zvuky
<	začátek úseku proneseného se smíchem
>	konec úseku proneseného se smíchem
()	nesrozumitelné místo; prostor mezi závorkami by měl přibližně odpovídat délce nesrozumitelných slov
(přišel)	pravděpodobně vyslovené slovo, které je ne zcela srozumitelné
((smích))	komentáře ⁷⁷

⁷⁷ Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ (ed.), *Čeština v dialogu generací*, Praha 2007, s. 23.

V. Téma v rozhovorech pražských štamgastů

Jedním ze základních rysů kteréhokoliv rozhovoru je téma, které odráží „myšlenkovou hierarchizaci odrazu mimojazykové reality (co je podstatné a co není)“.⁷⁸ Mluvčí, který neformálně konverzuje se svým partnerem, většinou nezůstává u jednoho tématu. Lze říci, že čím déle celý rozhovor trvá, tím více se vystřídá témat – téma se tak v časovém horizontu mezi komunikačními partnery mění. Neznamena to, že se komunikanti k ukončenému tématu nemohou v rozhovoru vrátit a dál ho rozvíjet. Tematická výstavba spontánního mluveného textu je složitý jev, který nevykazuje příliš obecných pravidel, ačkoliv i zde se můžeme, jak říká J. Hoffmanová, setkat s principy tematické strukturace (hypertématem, průběžným tématem, rozštěpením tématu atd.).⁷⁹ Detaily konverzačního dění se zabývá konverzační analýza, jež postihla „*proceduru změn a posunů tématu*“.⁸⁰ V nepřipraveném dialogu se často témata vynořují asociativně a do značné míry i náhodně (mluvčímu v hlavě probleskne nějaká myšlenka a téma, o kterém se rozhovor do té doby vedl, se může náhle změnit), témata se v rozhovoru mohou různě překrývat či doplňovat. Slovosled mluvčích v nepřipravené řeči bývá subjektivní, často se ve spontánní řeči nedodrží schéma; téma – réma a mnohdy se setkáváme s ochablými mluvidly a s tím související špatnou artikulací řečového toku.^{81,82} Opakem pak jsou připravené monology (odborné referáty) či předem formálně regulované konverzace, například ve školním prostředí, kde je schéma rozhovoru většinou velmi jednoduché; otázka – odpověď – zpětná vazba.⁸³ Mluva štamgastů však náleží v naprosté většině do skupiny první, tedy k formálně nepřipravené, spontánní řeči, avšak i v hospodském prostředí se můžeme setkat s rámcovými, dialogickými scénáři. Příkladem mohou být zdvořilostní dialogy při příchodu dalšího štamgasta (*ahoj – ahoj – jak je? atd.*), komunikace při loučení se či stereotypní objednávací dialog při příchodu vrchního/vrchní (*ještě jedno? Jo/ano, někdy ehm*). Takové narušení stávajícího dialogu bývá dle překvapivosti nazýváno *frame-shifts* nebo *frame-braking*.⁸⁴ Nutno podotknout že mnohdy

⁷⁸ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 34.

⁷⁹ Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ – Jiří ZEMAN, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha 1999, s. 37.

⁸⁰ *Tamtéž*, s. 38.

⁸¹ K tomuto tématu se ve svém inauguračním projevu při získání titulu doctor honoris causa české literatury na Univerzitě Hradec Králové 25. 3. 2015 blíže vyjádřil Zdeněk Svěrák dr. h. c.

⁸² Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ – Jiří ZEMAN, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha 1999, s. 37.

⁸³ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 34.

⁸⁴ Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ – Jiří ZEMAN, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha 1999, s. 39.

tato komunikace probíhá neverbálně secvičenými gesty (zdvížené prsty na do vzduchu natažené ruce jako signál počtu objednaných pív), kdy vrchní ke štamgastskému stolu ani nemusí dojít a již ví, že má roztočit nová piva. Tato komunikace šetří jak kroky vrchního, tak příliš neodvádí pozornost štamgastů od právě probíraného tématu. Jestli situační jev (něco se v hospodě událo) naruší konverzaci štamgastů, jež většinou přesahuje aktuální komunikační situaci a je tedy extrasituační⁸⁵, záleží na dvou hlavních faktorech: na osobnosti mluvčího, který se může rozhodnout, zda situační jev zahrne do své promluvy a učiní z něj tak další téma rozhovoru, a na síle situačního jevu, jenž se svou neočekávatelností či důležitostí vplíží do komunikantova pole vnímání (je pravděpodobné, že se novým tématem konverzace stane například právě zhlédnutá rvačka).⁸⁶

Několikahodinové rozhovory štamgastů, osob, které se velmi dobře znají, se z hlediska rozebíraných témat dají řadit do různých žánrů. Nejčastěji se v rozhovorech setkáváme s vyprávěním příhod, zážitků, vzpomínek, vtipů anekdot a jiných. Značná část rozhovorů bývá věnována i fámám, drbům a klepům z nejbližšího štamgastského okolí. Je typické, že se komunikanti během hospodské konverzace bavili více o těch, kteří nebyli hovorům přímo přítomní (například odešli na toaletu či se v hospodě vůbec neobjevili), než o přímých účastnících hospodského posezení. J. Hoffmanová též zmiňuje, že k typickým tématům nepřipraveného rozhovoru v českém prostředí patří tzv. troubles-telling, mezi jehož znaky patří stěžování, nadávání či kritika místních poměrů.⁸⁷ Tento typ se ale ve většině nahrávek hospodské konverzace neobjevoval. Nejvíce byl zaznamenaný před a těsně po přímé volbě prezidenta České republiky. Dalším zaznamenaným žánrem v konverzaci jsou situační vložky, které jsou vyvolány například všimnutím si, že někdo z komunikačních partnerů má nový účes, oblečení atd.⁸⁸

Téma, o kterém se v rozhovorech mluví, je hierarchizováno. Nejvýše postavené je hlavní téma, které se vyvíjí. Je na něj pohlíženo z různých hledisek, analyzuje se, specifikuje se a jeho rozvoj probíhá pomocí dílčích témat, která mohou vést k odbočení

⁸⁵ Bavit se o věcech nepřítomných, přesahujících aktuální dění je dispozicí většiny dospělých a zdravých jedinců homo sapiens. Více o tomto tématu: Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 41.

⁸⁶ *Tamtéž*, s. 41.

⁸⁷ Jana HOFFMANOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ – Jiří ZEMAN, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha 1999, s. 39.

⁸⁸ *Tamtéž*, s. 39.

v rozhovoru. Vedlejší téma s hlavním nemusí nijak souviset. Je méně důležité a v rozhovorech nehraje takovou roli.⁸⁹

Každé téma, o němž mluvčí mluví a které je rozebíráno, je ovlivněno nějakým kontextem, kterým se dle J. Zemana rozumí:

- a) Bezprostřední vztah k předcházející a následující řečové činnosti (sekvenční kontext): „*některé složky repliky jsou známé nebo odvoditelné z repliky předchozí a zároveň se stávají východiskem pro interpretaci replik následujících*“⁹⁰
- b) Zakotvenost v prostředí, v němž ke komunikační činnosti dochází (situační kontext); jde o jednu ze základních složek komunikace.⁹¹

A. Odborné téma v rozhovorech pražským štamgastů

V této části kapitoly budeme vycházet převážně z kapitoly v knize J. Zemana, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*. Odborná komunikace je většinou považována za sled projevů či příspěvků, jež náleží k odbornému stylu. Předpokládá se, že předmětem i cílem odborné komunikace je sdělovaná informace, kterou mluvčí svým monologickým výstupem předává posluchačům. Příjemci jsou v takové situaci více či méně zatlačováni do pozadí. I při odborné panelové diskusi se většinou pracuje s názorem, že se při komunikaci spíše jedná o repliky, které mají až monologický charakter.⁹²

I v běžné komunikaci, se často objevují, buď jako témata hlavní či vedlejší, zmínky o odborných tématech (odborné téma tvoří pouze část rozhovoru, přičemž může být od odborného tématu odbočeno, aby se k němu vzápětí mluvčí vrátili). Repliky o odborném tématu v běžné komunikaci nemají charakter monologu a bývají relativně krátké. Komunikace o odborném tématu je typická i pro pražské štamgasty, kteří se znají například ze školního prostředí, tudíž je pravděpodobné, že se během rozhovorů dostanou i k odbornému tématu, jež se bude týkat školy. Lze konstatovat, že situačně je odborná konverzace nezakotvená a lze ji sledovat i v takovém prostředí, jako je hospoda (stačí vzpomenout na národní obrození).⁹³

⁸⁹ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 34.

⁹⁰ *Tamtéž*, s. 34.

⁹¹ *Tamtéž*, s. 34.

⁹² *Tamtéž*, s. 35.

⁹³ *Tamtéž*, s. 35.

Následující část kapitoly se bude věnovat komunikaci o odborném tématu v hospodském prostředí.

T: *LETOKRUHY / jak říkáme my odborníci na datování / DENDROCHRONOLOGIE (.)*

M: *jistě:*

T: *znáte dendrochronologickou metodu? (.) eště ste: nevyzkoušeli*

M: *ne n- v čem spočívá jako*

T: *no no spočívá třeba / potřebujete datovat / jestli na Opočně visící obraz j opravdu od Hieronyma Bosche (.) Dvanáctiletý Ježíš v chrámě / znáte ten obraz? (.)*

C: *Jak ho našli na půdě / MYslíte: ? Srolovaný*

T: *= jo jo jo jo jo: / [jestli to je Bosch]*

Hlavní téma předkládané ukázky lze charakterizovat jako rozpravu o užitečnosti dendrochronologické metody při výzkumu stáří nalezeného obrazu Hieronyma Bosche na opočenském zámku. Z hlediska sekvenčního kontextu je rozhovor opakujícím se interakčním schématem *stimul – reakce – zpětná vazba*.⁹⁴ Mluvčí T klade otázku (*znáte dendrochronologickou metodu?*), mluvčí M reaguje na otázku (*ne n- v čem spočívá jako*) načež mluvčí T potvrdí přijetí odpovědi, vysvětlí, k čemu dendrochronologická metoda slouží a klade další otázku (*no no spočívá třeba / potřebujete datovat / jestli na Opočně visící obraz j opravdu od Hieronyma Bosche (.) dvanáctiletý Ježíš v chrámě / znáte ten obraz?*). Abychom mohli charakterizovat komunikanty či cíl komunikace, potřebovali bychom znát situační kontext nebo alespoň pokračování části rozhovoru. Ten pokračoval následovně:

T: *[vono je malý / je malý ne je malý je malý] a: / prosim?*

A: *N- / řkám / tohle je přesně ten důvod / proč se vracim na <střední>*

T: *Ale NĚ:*

A: *((smích))*

T: *Ale znáte Hieronyma Bosche?*

⁹⁴ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 36.

A: *Jako to méno to jo: ale jko*

T: *Ale / jeho nejslavnější obraz / Zahrada pozemských rozkoší:*

A: *jakoby já [obrazy ne to]*

T: *[v Práglu je vystaven] (.) ale ZNÁTE (.) Zahrada pozemských rozkoší / Lucie Bílá v devadesátých letech měla nákej klip / jak smilnila s [někými takovými]*

M: *[to spíš ()]*

T: *= hlavonožci (.) a: to je / to je přesně výtvarně esteticky inspirováno (.) Hieronymem Boshem*

M: *= aha*

T: *= pořád nic? (.) Milane vygúglujte Zahradu pozemských rozkoší / prosim vás / můžete? (.) HIERONYMUS BOSCH*

C: *BosCH*

M: *vim / vim / to méno znám taky*

T: *a proč vo tom vyprávím?*

M: *no?*

T: *Jo: dendrochronologická metoda / protože na Opočně tedy najednou zjistili / že mají obraz / a [že to může být]*

M: *[to je podle RÁMU / to: zjistili ne]*

T: *no jasně / protože / stromy (.) každý rok podle klimatické situace přirůstají víc míň / víc / míň / víc míň / a tím pádem vám vznikne čárkovaný kód (.) a někdo sestavil čárkovaný kód za poslední tři tisíce let / a stačí vzít rám (prohlédnout) si čárkovaný kód a říct kdy to je*

C: *= tady bylo sucho / tady*

T: *= takže my přesně víme / kdy byly třeba poraženy stromy na krov chrámu svatého Víta (..) třináct sedum (.) prstě vychází / a my víme / že ten rám / je to jenom RÁM / že (.) počkejte / von to není rám / vono je to malovaný na dřevěnou desku tím pádem (.) TA*

dřevěná deska je mlačí než Bosch / čii vona je to kopie podle Bosche (.) a to je určeno DENDROCHRONOLOGICKOU metodou (.) NA zdraví (.)

Celý rozhovor čtyř aktivních (*M, T, C, A*) a dvou pasivních (*D, H*) účastníků se skládá ze dvou hlavních témat (dendrochronologie a Hieronymus Bosch), přičemž se z prvního tématu (dendrochronologie) volně přechází k obrazu Hieronyma Bosche. Poté, co vysokoškolský pedagog, zjistil, že ostatní štamgasti buď vůbec, nebo jen částečně, znají nizozemského malíře Hieronyma Bosche a jeho dílo (*Ale znáte Hieronyma Bosche? -> Jako to méno to jo: ale jko*), pokládal za nutné svým posluchačům připomenout dílo renesančního malíře. Původní dendrochronologické téma bylo „zamluveno“ a komunikanti se začali zabývat Hieronymem Boschem (*jeho nejslavnější obraz / Zahrada pozemských rozkoší; v Práglu je vystaven] (.) ale ZNÁTE (.) Zahrada pozemských rozkoší / Lucie Bílá v devadesátých letech měla nákej klip / jak smilnila s [ňákými takovými]*), který se stal hlavním tématem jejich rozhovoru. Mluvčí (*T*) se po vyčerpání tématu Hieronymus Bosch, vrací k tématu původnímu (*a proč vo tom vyprávím?*), které následně dokončil.

Pokusme se nejdříve charakterizovat prostředí, ve kterém ke komunikaci dochází a jednotlivé komunikanty. Hospoda, kam všichni zúčastnění pravidelně dochází, se nachází v městské části Prahy 9, konkrétně na Proseku, kde většina štamgastů pobývá. Ostatní do prosecké pivnice dojíždějí maximálně půl hodiny. Komunikanti zde mají svůj oblíbený stůl, od kterého je vidět po celé hospodě, avšak nevdají jim, když jsou jejich místa obsazená a oni si musí sednout jinam. Štamgasti mají s obsluhou nadstandartní vztah. Ta si již pamatuje, kdo si objedná jak velké pivo a se svými štamgasty si tyká. Nechává též své pravidelné hosty pít i po zavírací době (na Proseku po půlnoci), občas zamkne hospodu a pije s nimi jejich oblíbenou značku piva, Svijany.

Je zřejmé, že se na konverzaci podílelo několik komunikantů. Čtyřicetiletý vysokoškolský pedagog, který mezi pravidelné návštěvníky výčepu nepatří, (*T*) byl v komunikaci velmi aktivní a zanesl do ní až nádech školního zkoušení (*Ale znáte Hieronyma Bosche?; = pořád nic? (.) Milane vygŕglujte Zahradu pozemských rozkoší*). Dalšími komunikanty, byli třiadvacetiletý Milan a čtyřadvacetiletý Tomáš, kteří se zapojili do konverzace spíše krátkými reakcemi, byli převážně pasivní, což by mohlo značit jejich nejistotu (neznalost) v probíraném tématu, ve kterém se před vysokoškolským pedagogem nechtěli znemožnit (pronést nějakou chybu). Posledním komunikantem byl

čtyřicetiletý Adam, kterého umění moc nebaví (*tohle je přesně ten důvod / proč se vracím na <střední>*).

Pro aktuální situaci, ve které hovor probíhal, byly typické dva typy činností: vzájemná komunikace a popíjení piva. Všichni účastníci komunikační situace seděli u jednoho stolu ve své oblíbené hospodě, rozebírali různá témata a občas upíjeli ze svých piv. Hovor o dendrochronologii a obrazu Hieronyma Bosche nebyl v průběhu večera jedinou komunikací o odborném tématu. Postupně se vystřídala diskuze o hradech či opeře (viz rozhovor /4/). Odborná témata byla prokládána různými vyprávěními ze všedního života.

Diskuze o odborném tématu neproběhla mezi štamgasty jen proto, aby zaplnila vědomostní deficity jednotlivých členů, ale aby i volně navázala na předchozí téma a podnítila tak další hovor. Cílem konverzace bylo asociativně navázat na předchozí téma o zdraví (*T: [a jak řekl Beethoven] / roky se počítají domům / nikoliv lidem -> M: = to je pravda (.) a stromům (..) psům a kočkám -> T: LETOKRUHY / jak říkáme my odborníci na datování / DENDROCHRONOLOGIE*) a zavést nové, bohužel však nevhodně vybrané kulturní téma. Kromě vysokoškolského učitele o daném tématu nikdo z přítomných neměl hlubší znalosti, které by mohl uplatnit k rozvinutí konverzace. Přítomná děvčata (*D, H*) se do komunikace ani nezapojila a byla pasivními posluchačkami. To, že téma o umění, nesebírá u ostatních štamgastů kladné body, lze pozorovat i z jeho brzkého konce, kdy komunikant (*T*) toto téma ukončuje zdvořilostní frází při přípitku (*Na zdraví!*).

Kapitola se zabývala tématem v nepřipravených rozhovorech pražských štamgastů. Zvláště jsme se zaměřili na komunikaci o odborném tématu. Viděli jsme, že se mluvčí odborně nevyjadřují po celou dobu své promluvy a prokládají své toky myšlenek, na rozdíl od odborné komunikace, i komunikací neobornou. Polarita mezi odbornou diskuzí na straně jedné a snahou o asociativní rozvinutí předcházející diskuze či zavedení nového tématu na straně druhé, je pro tento typ komunikace typická.

Musíme však konstatovat, že téma kapitoly není zcela vyčerpáno a jedná se tak spíše o krátký diskurz do komunikace o určitých tématech. Další možnosti zkoumání témat v rozhovorech spatřujeme například v širším výzkumu zavádění či ukončování témat v rozhovoru, vkládání témat nových, střídání jednotlivých témat, odbočování od tématu, překrývání témat, které je pro štamgastské diskuze typické (ženská část osazenstva většinou nechce akceptovat ryze pánská témata jako je fotbal a začne se bavit o tématech

jí bližší). Materiál vhodný ke zpracování by se mohl týkat i výběru konverzačních témat mužů a žen. Zajímavý by byl i výzkum témat v konverzaci mezi štamgasty s vysokoškolským pedagogem a bez něj. Předpokládáme, že samotní štamgasté by diskuzi ubírali méně odborným směrem (neobjevovala by se v ní zmínka o opeře, umění apod.). Nepřipravená konverzace tak skýtá ještě mnoho materiálu ke zkoumání.

VI. Humorná vyprávění v hospodském prostředí

Co to humor je a kterou situaci považujeme za humornou, je obtížné definovat, protože v běžném chápání dochází často k záměnám dvou různých pojmů; humoru a komiky. V. Borecký chápe humor jako jednu z forem komiky, přičemž komiku vnímá jako pojem nadřazený. I dle *Slovníku literární teorie* je humor chápán jako jedna z forem komična, jež je vymezena jako: „*forma emocionálního hodnocení jevů, projevující se zejména smíchem, jako fyziologickou reakcí subjektu*“⁹⁵ Na stejnou rovinu jsou vedle humoru kladeny i ironie, absurdita a naivita.⁹⁶ Co to tedy humor je? Dle definice, kterou nám poskytuje *Slovník cizích slov*, bychom měli humor vnímat jako: „*dobrou náladu či veselý rozmar se sklonem k žertování nebo dobrosrdečnému zesměšňování*.“⁹⁷ J. Zeman zase humor chápe jako: „*vědomou komunikační činnost, při níž mluvčí záměrně ztvárňuje určitou komunikační událost tak, aby v komunikačním partnerovi (příjemci, posluchači), vyvolal kladné emoce, jež se projeví mimicky (úsměv), fonicky (smích) apod.*“⁹⁸, avšak každý smích nemusí vyjadřovat reakci na humor; může značit rozpaky, nejistotu apod.⁹⁹

Zastavme se chvíli u fónického projevu lidských emocí; smíchu. Ten sice spadá jako předmět zkoumání spíše do psychologie než lingvistiky, ale s řečí má překvapivě mnoho společného. Stejně jako řeč má i smích společnou cestu vzniku. Obojí vzniká při průchodu vzduchového proudu hlasivkami a výsledkem takové činnosti je buď artikulovaná řeč, nebo neartikulovaný smích či jiné (hezitační) zvuky.¹⁰⁰ Existuje však mnoho druhů smíchu. K. Pfeifer, jak píše O. Müllerová, rozlišuje smích **imitativní** (malé dítě, které se v postýlce rozesměje na hračku, jež se rytmicky pohybuje), smích **nervózní**, který je reakcí na strach či je spojen se smíchem například na smutečním obřadě, smích **hysterický** a smích **vyvolaný dotekem**.¹⁰¹ Smích však nemusí být doprovázen zvukem. Při úsměvu žádný zvuk nevydáme, a také dáváme okolí najevo svůj postoj, náladu apod. V hospodském prostředí je smích slyšet poměrně často a jsou jím doprovázena mnohá vyprávění zajímavých historek, které mají v posluchačích vyvolat kladné emoce. Jak říká O. Müllerová, která cituje K. Pfeifera: „*smích je příliš složitý, mnohovrstevnatý jev, než*

⁹⁵ Štěpán VLAŠÍN (red.), *Slovník literární teorie*, Praha 1984, s. 177.

⁹⁶ Vladimír BORECKÝ, *Teorie komiky*, Praha 2000, s. 25.

⁹⁷ Lumír KLIMEŠ, *Slovník cizích slov*, Praha 1981, s. 254.

⁹⁸ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 50.

⁹⁹ *Tamtéž*, s. 49.

¹⁰⁰ Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ – Jiří ZEMAN, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha 1999, s. 73.

¹⁰¹ *Tamtéž*, s. 73.

aby ho bylo možno postihnout jednoduchou analytickou charakteristikou“¹⁰². Proč se ale lidé smějí? Nejčastěji je důvodem pro zasmání se obsah řečového toku, který v nás takovou reakci vyvolá. Občas se smějeme při vyprávění, podle nás zajímavého příběhu, a doufáme, že tím vyvoláme smích u ostatních posluchačů. Když do společnosti zavítá někdo, kdo je obdařen vypravěčskými vlohami, míváme tendenci se smát ještě před dokončením historky.¹⁰³ V partnerských dvojicích se na sebe často partneři usmívají; smějí se sami sobě bez zvláštního důvodu. V hospodském prostředí je smích dle našich poznatků během návštěv u štamgastských stolů přímo úměrný množství zkonsumovaného alkoholu, kdy po prvních půllitrech bývá překonán počáteční ostych některých jedinců. Samozřejmě je množství smíchu závislé i na osobách, jež se u štamgastského stolu sejdou. Na osobu s vypravěčským talentem je přirozeně upíráno více pozornosti a očekávání, že takový společník bude přirozeně posluchače bavit a vyvolávat mezi nimi jednu salvu smíchu za druhou. Jak ale říká O. Müllerová, tak. „všeobecně lze pozorovat, že se víc smějí mladí lidé než staří a ženy se smějí víc než muži.“¹⁰⁴ Specifikum toho, proč se smějí ženy více než muži, bychom mohli vysvětlit historickým pohledem na vývoj lidské rasy, kdy žena, sběračka, ve svém okolí měla více osob, se kterými by se mohla bavit, a tudíž je přirozené, že se ve společnosti ostatních více smála. Muž, lovec, tolik příležitostí k hovoru a pobavení se svými kolegy přeci jen neměl.

Lze tedy říci, že smích je úzce spjat s humorem, který Karel Čapek například líčí ve svém díle *Marsyas* takto: „*Humor je převážně lidový projev, tak jako hantýrka je lidová řeč; sám humor je tak trochu lidová hantýrka. Že špásování je v takové míře výsadou sociálně nižších vrstev, je úkaz veliký a dávný. Počínajíc latinskou komedií, je to vždy chudák, proletář, muž z lidu, kdo vystupuje jako šprýmař. Pán může být toliko směšný; ale jeho sluha má humor. Enšpiĝl je muž z lidu. Švejk je kmán. Je to, jako by veliký, otrásající smích dějin stále zazníval zdola. Smích je podstatně demokratický; humor je nejdemokratičtější z lidských zvyků.*“¹⁰⁵ Dále zde připomíná, že člověk sám je schopen v nejvyšší míře akorát ironie a tedy že humor je záležitost kolektivní.¹⁰⁶ Vždyť každý jedinec (výjimku tvoří tací, kterým smích znemožňuje například určitá nemoc či postižení)

¹⁰² Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ – Jiří ZEMAN, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha 1999, s. 73.

¹⁰³ *Tamtéž*, s. 73.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, s. 73.

¹⁰⁵ Karel ČAPEK, *Marsyas, čili na okraj literatury*, in: dostupné online (http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=46:marsyas&id=4:karel-capek&Itemid=644&start=20.), [citováno k 22. 4. 2015], s. 48.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, s. 50.

je schopen identifikovat humor a komično. Je zcela přirozené, že člověku připadá komická určitá situace, věc či jiný člověk. Taková osoba se tak vyznačuje smyslem pro humor. Ten je ovšem u každého jedince mírně odlišný a co připadá vtipné a komické jednomu, nemusí se pozdávat druhému. V této souvislosti bychom připomněli francouzský satirický, levicově orientovaný a protináboženský časopis Charlie Hebdo, který v posledních měsících, díky událostem, které se v jeho redakci udály, otevřel diskusi na téma vnímání humoru.

Hlavní funkcí humoru je pobavení okolí. Člověk k vyvolání kladných reakcí u posluchačstva však musí mít alespoň nějaké vlohy. Ve vyprávění humorných příběhů nemůžeme opomenout fakt, že je humor založen na detailech. Stendhal k tomuto tématu ve své knize *O smíchu* dodává: „*Nikoho nerozesmějeme všeobecnostmi: k směšnosti, k rozesmání je třeba podrobností*“.¹⁰⁷

Při rozboru humorných vyprávění v hospodském prostředí se budu držet definice J. Zemana, který humor jako formu komiky rozděluje na:

a) Humorné chování (šaškování, škádlení), které je typičtější pro skupinové rozhovory¹⁰⁸

Škádlení, dobírání si někoho z přítomných je typické například pro partnerské dvojice, kdy si jeden člen může dobírat druhého, aby ho vyprovokoval ke zpětné reakci. Samozřejmě záleží na naturelu každého jedince. Přesahuje-li však škádlení únosnou mez a hraničí s ironií a zesměšňováním či je neustále jednostranné bez zpětné reakce, je pak vnímáno negativně.¹⁰⁹ Škádlení samozřejmě nemusí být výlučně provozováno pouze v partnerských vztazích. Patří i mezi přátele, a tudíž se s ním často můžeme setkat i v hospodách, kde se přátelé v dobré náladě navzájem škorpi.

b) Informace o humorném chování (vyprávění jako druh verbálního humoru) neboli vyprávění vtipných příhod, situací, které slouží k pobavení.¹¹⁰

Vyprávění také Zeman odlišuje od vypravování, které je vystavěno na slohovém postupu, dějovém napětí a jeho hlavními znaky jsou: výrazná zápleтка, vyvrcholení a rozuzlení. Vyprávění je pak založeno především na popisu jednotlivých poslopně

¹⁰⁷ STENDHAL, *O smíchu*, Praha 1958, s. 15.

¹⁰⁸ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 50.

¹⁰⁹ Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ – Jiří ZEMAN, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha 1999, s. 89.

¹¹⁰ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 50.

jdoucích informací, díky kterým si posluchač dokáže udělat lepší představu. Komunikační událost, o níž se vypráví, obsahuje též hlavní téma, které se dá rozdělit do několika skupin:

- a) **téma zaměřené na mluvčího:** účastníkem komunikační události, o níž se vypráví, byl mluvčí, nebyli mu přítomni komunikační partneři.
- b) **téma zaměřené na skupinu:** účastníky komunikační události, o níž se vypráví, byli mluvčí i komunikační partneři.
- c) **téma zaměřené mimo skupinu:** účastníky komunikační události, o níž se vypráví, nebyli ani mluvčí, ani komunikační partneři.¹¹¹

A. Humornost příběhu

Hospodské prostředí je místo, kam se hosté chodí pobavit a uvolnit.¹¹² Je tak přirozené, že jsou hospodská humorná vypravování většinou vnímány kladně. V další části kapitoly se zaměříme na zkoumání humorných vypravování. Nebudeme se však zajímat, zda jsou vyprávěné příběhy vtipné, ale pozornost obrátíme k tomu, zda byly komunikanty považovány za humorné. Inspirací nám opět bude kniha J. Zemana, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*.

K rozboru humornosti vyprávění využijeme příběh, kdy mezi štangasty vzácně zavítal vysokoškolský kantor, který se zavzpomínal na své mládí, kdy jezdil na tábory a získal na nich nezapomenutelné zážitky.

Ukázka z rozhovoru č. /4/ v textové příloze:

T: = *ale ale ne / to bylo naprosto perfektní / protože nám bylo nějakých (.) váš věk nebo vo rok míň / to je jedno (.) a:*

M: = *∅ no ale už i za tu dobu ste měl deset let nabádáno v archívech ((smích))*

T: *a ten (.) a hlavní organizátor třeba přišel a najednou večer říkal (.) sehrál / následující scénku (..) veliteli (.) jak s- / tře- třeba ste to někdy hráli / já nevím ale (.) jak se dostanu do zóny (.) pochop / musím / musím se dostat do zóny (.) už už nikdo nezbyl / kdo by mně pověděl jak to vlastně je: já musím jít do zóny a (.) a my sme vůbec nechápali deset minut*

¹¹¹ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 51.

¹¹² Dle sociologického průzkumu J. Vinopala se na pátém a šestém místě v žebříčku asociací se slovem hospoda objevuje *zábava a dobrá nálada* a hned za ní *pohoda a odpočinek*. Asociacím dominuje téma piva. V roce 2011 se více jak 65% respondentů vybavilo pivo na prvním místě. Více in: Jiří VINOPAL, *České hospody v roce 2011*, Naše společnost 9, 2011, dostupné online (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6654/f3/OR111216.pdf), [citováno k 22. 4. 2015], s. 2.

se bavil s někým / kdo měl v tu chvíli na starosti výdej špaget / bylo nás tam dvanáct třeba jenom / nákej chlap do zóny no a zjistili sme / že existuje nějaká zapovězená zóna a že když tam přijdeš tak / tak něco poznáš ze sebe (..) Ten den byla noční hra která skončila ve tři hodiny / SKVĚLÁ (.) a ve čtyři třicet (.) stávej (.) vstávej

B: *((smích))*

T: *= dneska jedem do zóny*

C: *= <dneska jĚdem do zóny>*

T: *= a / a vzbudil čtyři z nás (.) čtyři [z nás] a říká (.) vezmi pláštěnku za pět minut pod hradem*

C: *[<do zóny>]*

T: *a (.) BACHA vš- všu všude je / ja nevím / ježibabí sliz nebo něco (.) BĚžíme běžíme (.) a teď svítalo a běželi sme tím lesem a naednou / BACHA ježibaby vySKOČ na stomy nebo náký j- já nevím / mě to připoínal náká válka světů / nebo nevim / vyskočili sme na stromy (.) no uplně uvolněný / něco mezi pochodem smrti a:: po dvou hodinách / tak dál už musíte sami / sme u zóny (.) v těch lesích Hostýnské vrchy ((smích)) tam di / tam za tím stromem (.) tam najdeš pramen poznání / myslí na jednu věc (.) kterou strašně chceš / napi se z pramene a musíš všechno spolknout (.) souhlasíš? (.) já už se drže- () na tom stromě / a šli sme jednotlivě (.) ale musíš FAKT vědět co CHCEŠ (.) tam byl ešus s absolutně slanou vodou / te- Ě ale TO nešlo jo (.) sme to pak polkli (.) taková sebezkouška a člověk si měl teda říct / jaká je jeho hodnota a co by si přál (.) a vrátil se někdy v šest třicet / na VĚŽ a v sedm / buDÍČEK ((tleská)) psine:c / začínáme (.) PAK vodpo- děa-*

Nejprve se zaměříme na **komunikační situaci, v níž se vyprávěný příběh uskutečnil** a až poté se podíváme na komunikační situaci, v níž je příběh vyprávěn. Takto od sebe lze oddělit 2 komunikační roviny.¹¹³

Komunikační situaci, v níž se humorný příběh uskutečnil, nemůžeme charakterizovat zcela přesně. Musíme si vystačit se zprostředkovanými informacemi, které nám předává mluvčí. Přesto jsme z příběhu získali dostatek informací, které nám posloužily k částečné rekonstrukci děje.

¹¹³ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 52.

Popisovaná příhoda se nejspíše udála na letním táboře či škole v přírodě, což usuzujeme ze zmínky o noční bojové hře, které jsou nedílnou součástí takových organizovaných pobytů pro náctileté. Jejimi účastníky byli: výdejce těstovin, nejspíše dvanáct dětí, vypravěč (nyní vysokoškolský pedagog - 40 let) a hlavní organizátor táborových her. Hlavní postavou celého příběhu je vypravěč a organizátor.

Za zmínku v první části ukázky stojí především chování hlavního organizátora, který se v dětech snaží svým hereckým výkonem vyvolat zmatek a zároveň zvědavost na to, co se bude dít. Lze předpokládat, že se děti musely dopátrat toho, co to znamená jít do zóny, kde taková oblast je a co je tam čeká. To vyplývá i z dalšího vyprávění (*no a zjistili sme / že existuje nějaká zapovězená zóna a že když tam přijdeš tak / tak něco poznáš ze sebe*).

V další části se vypravěč spolu s ostatními vypraví do *zapomenuté zóny*. Cestou je potkávají určité nesnáze, které musí překonat, aby se dostali na místo určení (*BACHA ježibaby vySKOČ na stomy*). Těsně před koncem cesty se skupinka zastavila a každý musí jít k cíli sám. Důvodem by mohlo být překonání strachu ze tmy či neznáma. Poté, co děti jednotlivě dorazily na poslední stanoviště, je čekal poslední úkol, který spočíval ve vypití několika doušků slané vody (*tam byl ešus s absolutně slanou vodou*). Vypravěč zdůraznil, že tuto zkoušku podstoupili dobrovolně (*souhlasíš?*). Po dokončení noční táborové hry se děti vrátily do tábořiště (*vrátil se někdy v šest třicet*), avšak hned za půl hodiny byly zas buzeny (*a v sedm / buDÍČEK*), což jim asi moc humorné nepřipadalo.

Komunikační situaci, v níž je popsán příběh vyprávěn, lze popsat celkem přesně. Jejimi účastníky je pět věkově blízkých přátel, mezi které zavítal vysokoškolsky vzdělaný přítel jednoho z přítomných. 23 letá Anna, 24 letý Tomáš, 23 letá Monika, 24 letý Adam, 23 letý Milan a 40 letý Ondřej. Všichni se znají ze školního či pracovního prostředí a často se scházejí ve své oblíbené prosecké pivnici, kde se také jejich rozhovor uskutečnil. Celá skupina byla usazena ke „svému“ stolu, jenž mají dvakrát až třikrát do týdne rezervovaný pro sebe, a který strategicky umístěn tak, aby všichni členové měli výhled do každého koutu jejich oblíbeného lokálu. Je též samozřejmé, že aniž by si skupina objednávala, je jim do pěti minut přinesena první runda jejich oblíbené pivní značky; Svijan, přičemž je Anna u obsluhy známa tím, že po obsluze vyžaduje vždy jen třetinku piva. Všichni z výše zmíněných se v této pivnici schází pravidelně hlavně kvůli přátelské atmosféře a setkání s přáteli, se kterými si mohou neformálně popovídat. Během hovorů

většinou bývá neaktivnější Adam, který se touží stát umělcem a svým naturelem je bavič společnosti. Ovšem jen do té chvíle, než mezi štamgasty dorazil vysokoškolský pedagog, jenž během přátelského posezení vedl hned několik dlouhých monologů, které ovšem posluchačstvo vnímalo pozitivně, což několikrát vyjádřilo smíchem či alespoň úsměvem. Celý skupinový hovor se točil okolo několika témat: vztahů, historie, umění, vzpomínek na léta minulá, školy či práce.

V hospodském rozhovoru je obsažena i ukázka /4/, na které budu demonstrovat humornost celého příběhu. Ukázku vypráví Ondřej, který byl přímým účastníkem bojové hry, kterou prožil při prázdninovém pobytu na hradu Helfštýn. Jedná se tedy o téma zaměřené na mluvčího. Mluvčí prožil situaci jako humornou a ve svém vyprávění se ji posluchačům snaží vtipně podat. Využívá k tomu několik postupů.

Ve vlastním vyprávění se objevuje několik míst, ve kterých mluvčí explicitně upozorňuje na humornost příběhu. Jedním z takových znaků, kterým vypravěč signalizuje to, že situace, o níž vypráví, byla humorná, je smích:

...sme u zóny (.) v těch lesích Hostýnské vrchy ((smích)) tam di...

Ten může být ve vlastním vyprávění vyjádřen dvojitým způsobem. Za první může tvořit samostatnou zvukovou složku, která nijak nezasahuje do řečového toku mluvčího a za druhé se může mísit s verbální složkou. Takovému specifickému mísení smíchu s řečí se říká přesah neboli overlap.¹¹⁴ Overlapy se ale ve vyprávění /4/ nevyskytují u hlavního mluvčího, který reprodukuje směšnou historku posluchačům, nýbrž u příjemce C, který opakuje nejspíše podle něj humornou repliku hlavního mluvčího <*dneska jĎdem do zóny*>. Dle mého pozorování se ale více overlapy objevují u žen než u mužů, které se, zvláště při zvýšené konzumaci alkoholu, mnohem častěji smějí.

Dalším znakem, kterým mluvčí upozorňuje na to, že vyprávěný příběh bude humorný, jsou výpovědi, jež záměr vyprávět příběh pro pobavení naznačují. V rozhovoru /4/ se tak objevují výrazy jako *naprosto perfektní* či *skvělá*, kterými sice mluvčí odkazuje na hru, kterou hráli na táboře, ale v posluchačích taková slova/slovní spojení mohou vyvolat pozitivní emoce, které pak dávají různými způsoby najevo (komentáři k příběhu, smíchem, úsměvem atd.)

¹¹⁴ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 54.

Vyprávěný příběh byl mluvčím obohacen i o reprodukci cizí řečové činnosti. Mluvčí takové repliky prezentuje jako výpovědi v přímé řeči, které nezachycují jen vlastní obsah sdělení (*veliteli (.) jak s- ...jak se dostanu do zóny (.) pochop / musím / musím se dostat do zóny...*), ale jsou spojeny s imitací hlasů některých mluvčích, kteří dle mluvčího Ondřeje byli v historce /4/ stěžejní. Imitace hlasu je realizována především díky typickým znakům v řeči jednotlivých mluvčích. Přímá řeč, kterou jsou dané repliky vyjádřeny, je většinou nějak do vyprávění zakomponována. Takové uvozování přímé řeči bývá spojeno s rámcovou výpovědí, která bývá doprovázena verbem dicendi (sloveso mluvení – např. v textu /4/ *a hlavní organizátor třeba přišel a najednou večer říkal...*). Někdy bývá rámcová výpověď o verbum dicendi ochuzena (*a organizátor najednou...*).¹¹⁵

Mluvčí též během vyprávění prožitého příběhu odbočuje od hlavní dějové linky a poskytuje posluchačům komentáře, kterými se například ujišťuje, zda podobnou „bojovku“ příjemci také nehráli (*tře- třeba ste to někdy hráli / já nevím ale*). Jelikož se vypravěči nedostala žádná zpětná reakce, pokračoval ve vyprávění dále. Ve vyprávění se objevují i komentáře, jejichž význam tkví hlavně v přiblížení reprodukované situace posluchačům, kteří by táborové hry předchozí generace již tak dobře nemuseli znát (*já nevím / mě to připomínal náká válka světů / nebo nevím*). Vypravěč tak zvolil připodobnění noční hry k novodobému filmu *Válka světů* (2005). Komentovaná činnost se dotýká i smyslu celého příběhu (*taková sebezkouška a člověk si měl teda říct / jaká je jeho hodnota a co by si přál*), ve kterém se skrýval přesah původně komediálního vyprávění.

Celé vyprávění je mluvčím vystavěno, aby bylo co nejvíce dynamické a posluchače nezatěžovalo velkým množstvím detailů, které by nadměrně prodlužovaly celé vyprávění, jež by se po chvíli stalo nezáživným, nudným, a tudíž nevtipným, což by posluchači nejspíše svými reakcemi reflektovali. V příhodě, ve které je uplatněn vyprávěcí postup (obsahuje nečekaný zvrat i výraznou pointu), jsou z celé několikahodinové hry vybrány jen takové úseky, které se mluvčímu jevily jako nejzajímavější pro další reprodukci příběhu, a které by mohli posluchači přijmout jako humorné.

Humor, forma komiky, a humorná vyprávění, která jsou v této kapitole hlavním tématem, se štamgastských rozhovorech objevují často. Nejdříve jsme se zabývali obecnými tématy, jež jsou s humorem spojená; vymezili jsme pojmy humor a komiku, věnovali jsme pozornost smíchu, jenž je nejčastější reakcí na humorné vyprávění

¹¹⁵ Jiří ZEMAN, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013, s. 55.

a následně jsme rozebrali humornou historku, kterou pražským štamgastům vyprávěl vysokoškolský pedagog. V jeho vyprávění humorného příběhu jsme mohli pozorovat určité jevy, jenž jsou typické pro takové vyprávění; uvození přímé řeči, které je signalizováno verbem dicendi, napodobování zvukových specifík (intonace, tempo řeči, výslovnost atd.) řeči ostatních účastníků táborové hry, či komentování prožitého příběhu, které má posluchačům usnadnit pochopení příběhu a vyvolat v nich pozitivní reakce doprovázené smíchem apod. Humorná vyprávění a jazyková komika štamgastů je však téma natolik široké, že by umožnilo i další zkoumání.

VII. Používání protetického v- v řeči štamgastů

Při hojných účastech u štamgastenského stolu jsme si při zaznamenávání spontánních projevů, jehož jazykem je v naprosté většině obecná čeština, jednotlivých účastníků hospodských debat, nemohli nevšimnout používání protetického v-. Tento jev, v poslední době velmi ostře sledovaný, v obecné češtině velmi silně zakořenil. V této kapitole se opíráme o studii J. Hoffmanové.¹¹⁶

Proteze neboli předsouvání určité hlásky na začátek slova. V obecné češtině se zpravidla protetické v- klade na začátek slova před samohlásku *o* (*vokno, vodnese, vona, vokat...*), přičemž jde o trvalou součást slova, která se zachovává i při odvozování slov (*zavopatříř, nezavopatřit, zvorat...*).¹¹⁷ Proteze se vyskytuje především u slov domáckých, řídkěji se objeví i u slov přejatých (*vopereta, voptika*).¹¹⁸ Také užívání protetického v-, jako znaku obecné češtiny, není na celém území České republiky rozšířeno rovnoměrně. Více se s ním lze setkat v Čechách než na Moravě; především je využíváno ve středních Čechách a v části západní a střední Moravy.¹¹⁹

Jak je to s výskytem protetického v- v jednotlivých typech slov? Dle výzkumu P. Sgalla a J. Hronka, který cituje Jana Hoffmannová v *Češtině v dialogu generací*, je kladen důraz na to, že: „*dominantní roli ve výskytu protetického v- mají krátká slova zájmeného a předložkového charakteru von (vona, vono, voni), vo, vod*“.¹²⁰ Taková slova jsou v běžném hovoru tak častá, že si mluvčí většinou ani neuvědomuje jejich přítomnost ve své promluvě. Naopak u výrazů knižních, oficiálních, výrazů z technické či kulturní slovní zásoby se protetické v- objevuje vzácně, což se však může, protože se čeština neustále vyvíjí, změnit.¹²¹ U běžných českých slov z každodenního života se s protetickým v- můžeme setkat velmi často (*voběd, voko, voheň, voblíkat* atd.).

U pražských štamgastů se dalo předpokládat, že se protetické v- bude v jejich mluvě objevovat velice často, což se během jednotlivých posezení potvrdilo. Problém ale nastal v momentě, kdy jsme měli zvukové záznamy přepsat do písemné podoby. Mnohdy

¹¹⁶ Jana HOFFMANNOVÁ, *Protetické v- ve vyprávění starých Středočechů*, in: *Čeština v dialogu generací*, Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ (ed.), Praha 2007, s. 281–289.

¹¹⁷ Petr KARLÍK – Marek NEKULA – Zdenka RUSÍNOVÁ – Miroslav GREPL, *Příruční mluvnice češtiny*, Praha 2012, s. 42.

¹¹⁸ *Tamtéž*, s. 43.

¹¹⁹ Petr SGALL – Jiří HRONEK, *Čeština bez příkras*, Praha 2014, s. 32.

¹²⁰ Jana HOFFMANNOVÁ, *Protetické v- ve vyprávění starých Středočechů*, in: *Čeština v dialogu generací*, Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ (ed.), Praha 2007, s. 281.

¹²¹ *Tamtéž*, s. 281.

jsme měli problém rozhodnout, zda vůbec protetické *v-* bylo tím či oním štamgastem vysloveno. Záznam v prepisech tak nemusí být stoprocentně přesný. Možné chyby v záznamu bychom přičetli za první hluku v hospodě, protože hospoda je místo, kde není obsazen jen jeden stůl a ostatní hosté spolu též komunikují, a za druhé výslovnosti jednotlivých účastníků u štamgastenského stolu, která, zvláště po zkonsumování několika püllitrů piva, nebyla vždy pregnantní. Navíc, jak cituje J. Hoffmannová: „*iniciální v- může být vysloveno někdy velice silně, ale jindy tak jemně, že si jej ani nevšimneme.*“¹²²

I v řeči štamgastů se protetické *v-* objevuje nejfrekventovaněji s předložkami *o, od* -> *vo, vod* a s osobními zájmeny *on, ona, oni, ono* -> *von, vona, voni, vono*. Častěji se v přepsaných textech objevovaly zájmenné výrazy, což lze vysvětlit tím, že hospodské historky byly většinou vyprávěny o někom, a tudíž bylo proprium nahrazeno zájmenem (*a prej von říká, a vona ten den odpadla (.) a vona přišla D...ová; Von je hrozně takovej to no, von to není rám; vono je to malovaný na dřevěnou desku tím pádem (.) TA dřevěná deska je mlačí než Bosch; čii vona je to kopie podle Bosche, vono je malý; je malý, voni na mě asi zapomněli* atd.). Zájmenné tvary *von, vona, vono*, které ve studii *Protetické v- ve vyprávění starých Středočechů* sleduje J. Hoffmannová, se taktéž vždy nechovají jako zájmena. Zvláště v mluveném projevu získávají funkci *nadbytečného, redundantního, formálního*¹²³ podmětu či přecházejí k funkci částicové. J. Hoffmannová se snaží tyto přechody mezi jednotlivými slovními druhy zachytit ve dvanácti vybraných strukturách¹²⁴, z nichž v této kapitole uvedeme jen některé. V mluveném projevu je velmi časté, že se zájmenný podmět stává nadbytečným, redundantním. Podmět je ve výpovědích vyjádřen jak zájmenem, tak plnovýznamovým substantivem (*vona přišla D...ová; von to není rám*). Plnovýznamové podstatné jméno ve funkci podmětu bývá v mluvené řeči nahrazeno zájmenem úplně (*vona ten den odpadla; protože mezitím vona je pořezaná*). Důvodem může být textová parcelace¹²⁵ či jazyková úspora. Zajímavé se nám také zdají přechody zájmen *von/vona/vono* na částice, které, na rozdíl od citoslovcí, nejsou schopny být samostatnou výpovědí¹²⁶ (*vono je to malovaný na dřevěnou desku tím pádem (.) čii vona je to kopie podle Bosche*).

¹²² Jana HOFFMANNOVÁ, *Protetické v- ve vyprávění starých Středočechů*, in: *Čeština v dialogu generací*, Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ (ed.), Praha 2007, s. 281.

¹²³ *Tamtéž*, s. 287.

¹²⁴ *Tamtéž*, s. 287–289.

¹²⁵ *Tamtéž*, s. 288.

¹²⁶ CVRČEK, Václav a kol., *Mluvnice současné češtiny*, Praha 2011, s. 295. Blíže se rozdílům mezi částicemi a citoslovcí věnuje Miloslav Vondráček. In: Miloslav VONDRÁČEK, *Částice a citoslovce* –

Předložka *vo* se vyskytuje ve vazbách se šestým pádem (*a proč vo tom vyprávím, to je tak krásný po těch letech chápat vo čem se ty lidi mluvěj*) i ve vazbách s pádem čtvrtým (*váš věk nebo vo rok mñ*). V textech se objeví i předložka *vod*, která se pojí s genitivem (*taky tam vod tý řeky*).

Hojně jsou v nahrávkách řeči štamgastů zastoupeny i výrazy, které obsahují předpony *vo-*, *vod-* a *vob-*. V prepisech se jich však příliš neobjevuje. Za zmínku stojí snad jen ukazovací zájmenné příslovce *odamtud*, které bylo již v mnoha parodiích transformováno do podoby „*vocamcad*“. Takový výraz se však v řeči žádného mluvčího neobjevil. Místo něj byla zaznamenána varianta *votamtad'* (*tam votamtad' je...*), který mluvčí použil při reakci na otázku, jestli posluchači znají Starý Jičín.

Slovesné tvary začínající předponou *od-* a obohacené o protetické *v-* taktéž nejsou v prepisech ničím výjimečným. Vznikají tak slova jako: *vodpadnul*. S předponou *vo-* se v textech objevilo například slovo (*vozve / vozval*) a s prefixem *vob-* pak můžeme nelézt slovesa (*vobjevili / vobjevil; voblíknul*). Ve slově *oddálit* se však protetické *v-* v řeči mluvčího neobjevilo.

V přídavných jménech se protetické *v-* v prepisu prakticky neobjevilo. Pouze v jednom případě (*obrovský*) můžeme zaznamenat ustálenou výjimku. Dočteme se tak, že se jeden mluvčí, při diskuzi nad obrazem Hieronyma Bosche, domníval, že *to je tak vobrovský plátno*. Výraz spisovný, *obrovské plátno*, by se nejspíše do hospodského prostředí ani nehodil.

Zajímavostí je i mluva vysokoškolského pedagoga, který protetické *v-* nevyslovuje ihned od svého příchodu do společnosti. Živí se mimo jiné jako mluvčí, a tak se v jeho projevech protetické *v-* v pracovní době prakticky neobjevuje. Mezi přáteli se však po několika minutách uvolnil a spisovný jazyk vyměnil za obecnou češtinu, ve které má tato „berlička“ své pevné místo. V jeho řeči tak dochází ke kolísání používání protetického *v-*, což lze pozorovat v tématu o opeře. Nepřekvapí nás, že se ze substantiva *opera* nestane *vopera*, protože takové slovo ještě není bráno jako součást všední slovní zásoby, a tudíž je v naprosté většině vyslovováno ve své spisovné formě. Dochází však ke střídání zájmenných tvarů (*on chodil, a on jí nakonec zbyde ten Laca; protože mezitím vona je pořezaná, a von jí takle doslova*). K takovému střídání používání protetického

hranice slovního druhu, Naše řeč ročník 81, 1998, dostupné online (<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7419>), [citováno k 20. 4. 2015].

v- v monologické promluvě mluvčího dochází nejspíše nevědomky, ovšem použití spisovné formy osobního zájmena je u vysokoškolsky vzdělaného mluvčího častější než u ostatních mluvčích.

Jev, který je v obecné češtině velmi silně znatelný, je užívání protetického v-. Kapitola se nesnažila zachytit každé protetické v-, které bylo v prepisech zaznamenáno (většina z nich se pojila se zájmeny *on, ona, ono* -> *von, vona, vono* a s předložkovými tvary *o, od* -> *vo, vod*), ale zabývala se přechody zájmenných tvarů spojených s protetickým v- mezi jednotlivými slovními druhy (podmětem, částicemi) či věnovala pozornost slovním druhům, se kterými se proteze pojí. Zvláště jsme se věnovali užívání protetického v- u vysokoškolského pedagoga, v jehož řeči jsme, na rozdíl od ostatních štamgastů, častěji zaznamenali kolísání mezi spisovnými a obecněčeskými tvary zájmen (*on, ona, ono*). Musíme však zdůraznit, že tato kapitola je jen sondou do zaznamenaného materiálu a je zde prostor pro další výzkum. Následujícím krokem by mohlo být srovnání užívání protetického v- mezi pražskými a moravskými štamgasty či různými věkovými skupinami u štamgastských stolů.

VIII. Užívání postpozitivního žejo, jo ve vzpomínkových vyprávěních štamgastů

Vyprávění prožitého příběhu, který si mluvčí vybavuje, má svá pravidla. Mluvčí během vzpomínkového vyprávění dodržuje dva postupy. Jednak si v hlavě přehrává již prožitý zážitek, a jednak o prožitém aktuálně vypravuje. Měl by se snažit, aby při vzpomínkovém vyprávění zachoval časovou posloupnost, přeci jen retrospektivní vyprávění není v běžné komunikaci tak časté, a aby ve své promluvě nepřeskakoval z jednoho tématu na druhé. Zkrátka by měl každý vypravěč zajistit, aby bylo jeho vyprávění logicky uspořádané, pro posluchače atraktivní a co nejnázne pochopitelné.¹²⁷

Při vzpomínkových vyprávěních by se mohlo zdát, že mluvčí vede monolog, což není tak úplně pravda. Po celou dobu totiž udržuje kontakt se svými posluchači, kteří svými reakcemi na vyprávění, mohou dát svůj souhlas či nelibost. Možností, jak toho mohou dosáhnout, mají mnoho. Počínaje neverbální komunikací (mimika, gestika atd.) přes fónické projevy (smích) až po verbální reakce na vyprávěné téma.

V této kapitole, ve které čerpáme z kapitoly O. Müllerové *Postpozitivní žejo, jo ve vzpomínkovém vyprávění*, se zaměříme na užívání několika textových jevů ve vzpomínkovém vyprávění (*žejo, jo, vole* atd.) pražských štamgastů, které jsou v postpozitivním postavení, „*to znamená těch, které stojí za příslušnou syntaktickou konstrukcí, k níž se připínají z hlediska významově pragmatického*“.¹²⁸ Takové výrazy nejsou v běžné ani hospodské komunikaci ničím výjimečným a souvisejí především se dvěma charakteristickými rysy - nutností udržováním kontaktu s posluchačem a s posloupností sdělování, s členěním textu, jež s ní souvisí.¹²⁹ Při analýze jednotlivých výrazů využijeme přepis části rozhovorů pražských štamgastů (převážně se zaměřím na monology mluvčího Adama; v textech označen jako A) včetně rozhovoru, kdy mezi štamgasty zavítal i vysokoškolský pedagog. Věkové rozvrstvení štamgastské skupiny bylo v době nahrávání 23-24 let, tudíž si k sobě jednotliví účastníci měli věkově velmi blízko. Nutno ještě podotknout, že většina z nich studuje či studovala stejnou vysokou školu, avšak základní a střední školu vychodil každý ze štamgastů jinde. To odpovídá i jejich mluvě, protože se mezi pražskými štamgasty objevují i tací, kteří mají s Prahou společný jen pobyt

¹²⁷ Olga MÜLLEROVÁ, *Postpozitivní žejo, jo ve vzpomínkovém vyprávění*, in: Čeština v dialogu generací, Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ (ed.), Praha 2007, s. 291.

¹²⁸ *Tamtéž*, s. 291.

¹²⁹ *Tamtéž*, s. 291.

na místních vysokoškolských kolejích. Ti pak od rodilých Pražáků obdrželi jednotný název, „náplava“. Původně vysoká míra rozdílnosti mezi řečí „náplavy“ a Pražáků se u štamgastenského stolu postupem času stírala všudypřítomnou pražštinou, tudíž jsou rozdíly v řeči minimální, avšak stále zaznamenatelné. Jak říká Olga Müllerová: „*zatímco pro střední Čechy a zejména pro Prahu jsou typické obecněčeské výrazy jo, žejo, no, nojo, vid' (tento výraz je v poslední době zvláště u mladších Pražáků velmi populární), je na Moravě, bez přesnějšího místního rozlišení, častěji slyšet ne a že.*“¹³⁰ Nebylo by vhodné zapomenout ani na slůvko *vole*, jež zakořenilo převážně mezi určitými vrstvami mladých lidí, stalo se jejich idiolektem, kteří je nemálokdy používají prakticky za každou větou.

K čemu se však takové výrazy používají? Dle O. Müllerové plní výrazy *jo, žejo, vid', že, vole* či *ne* ve vzpomínkových vyprávěních funkci kontaktnou, přičemž mají za úkol udržet pozornost posluchače či vyvolat nějakou reakci na monologické vyprávění mluvčího.¹³¹ Posluchač, který vzpomínkové vyprávění vnímá, většinou po pronesení takového výrazu zareaguje; neverbálně či verbálně. Často mu k tomu poslouží přitakávací částice *hm, aha, jo, ano* atd.

Kontaktná funkce není jediná, kterou výrazy *žejo, vid'* apod. zastávají. Zároveň totiž mohou plnit funkci členící, kdy řeč rozděluje na jednotlivé úseky, které jsou pro posluchače lépe srozumitelné. O. Müllerová se domnívá, že roli členící ve vzpomínkových vyprávěních většinou hraje častěji výraz *žejo*, kdežto výraz *jo* plní funkci kontaktnou.¹³² Neznamená to, že by si tyto částice své role nemohly vyměnit. Taktéž O. Müllerová říká, že po těchto výrazech téměř vždy následuje pauza, která mluvčím slouží k ujištění se, že posluchač vnímá nebo naopak dává posluchačům možnost reagovat na projev mluvčího.¹³³ „*Vedle obecných významů kontaktu a členění přibývají eventuálně ještě další pragmatické výrazy či spíše odstíny. Jsou to ovšem odstíny jen nesnadno postižitelné, někdy jde spíše jen o pocit, dojem, který v posluchači vyvolávají; většinou odstiňují význam bezprostředně předcházejícího úseku.*“¹³⁴ O. Müllerová tak rozděluje výrazy *žejo* a *jo* do několika pragmatických skupin. Výraz *žejo* je řazen do šesti skupin.

¹³⁰ Olga MÜLLEROVÁ, *Postpozitivní žejo, jo ve vzpomínkovém vyprávění*, in: *Čeština v dialogu generací*, Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ (ed.), Praha 2007, s. 292.

¹³¹ *Tamtéž*, s. 292.

¹³² *Tamtéž*, s. 292.

¹³³ *Tamtéž*, s. 292-293.

¹³⁴ *Tamtéž*, s. 294.

- a) *Tyto výrazy mají víceméně pouze rytmizační funkci; mluvčí jimi člení tok vyprávění a sleduje, že „tak to bylo“*
- b) *Vypravěč jako by se ujišťoval, že uvádí správný údaj*
- c) *To je jasné, přirozené, pochopitelné, „to dá rozum“*
- d) *Posiluje zdůvodnění, argumentaci*
- e) *Vysvítá z něho jistá lítost, nostalgie*
- f) *Naznačuje podrobnost, poznámku*

Výraz *jo* má dle Müllerové čtyři pragmatické významy:

- a) *Pouhé členění bez dalších odstínů*
- b) *Při citovém zaujetí užívá vypravěč *jo* častěji a někdy i zdvojeně*
- c) *V pauze zaplněné výrazem *jo* zkoumá mluvčí účinek toho, co partnerovi sdělil (v těchto případech bývá před i za ním pauza)*
- d) *Na konci repliky, v těch místech vyprávění, která nabývají podoby dialogu, vypravěč výrazem *jo* naznačuje, že očekává zřetelnou partnerovu reakci*
- e) *Podílí se na vnitřním členění výpovědi či spíše signalizuje její postupné vytváření prostřednictvím dodávání další informace, zopakováním a rozvedením informace, vysvětlením, hodnocením¹³⁵*

V prepisech, které jsme během návštěv mezi pražskými štamgasty zaznamenali, použil ve svých vyprávěních nejvíce kontaktoých či členících výrazu mluvčí Adam (značen písmenem A), který kromě výrazů *žejo* a *jo* používal hojně i kontaktové *vole*, někdy vyslovované tak ledabyly, že u něj došlo k elizi konsonantu *l* (*jo* (.) *pod' s náma na pivo ty voe*). Jako Středočechem (podstatnou část života trávil v Kutné Hoře) také velmi často prodlužuje ve spojení *žejo* vokál *o* (= *PAvel* (.) *Kaučuk* (.) *Honza* (.) *žejo: / Á: / říkal sem si ð / ty PÍčo / to sou náký dementi / ty se furt (spolu bavěj) (.) ty se znaj asi dlouho / ty už tak hlásej / žeo* (.) a *PAvel furt něco klofal do [noutbuku]*). Co se týče pragmatických významů postpozitivního *žejo*, za kterým skutečně ve většině případů následuje pauza či melodický předěl (*ty už tak hlásej / žeo* (.) ; *PAvel* (.) *Kaučuk* (.) *Honza* (.) *žejo: (.) /*), tak lze v řeči Adama nalézt pragmatický význam *ujišťovací*; značen b), viz výše; (= *PAvel* (.) *Kaučuk* (.) *Honza* (.) *žejo: /*), kterým si mluvčí potvrzuje právě pronesené sdělení. Z dalších pragmatických významů výrazu *žejo*, se ve verbální komunikaci Adama (A) objevují

¹³⁵ Olga MÜLLEROVÁ, *Postpozitivní žejo, jo ve vzpomínkovém vyprávění*, in: *Čeština v dialogu generací*, Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ (ed.), Praha 2007, s. 294-297.

i významy **rytmizační**; značeny a); (A: *ty se znaj asi dlouho / ty už tak hlásej / žeo* (.) a PAVel furt něco klofal do [noutbuku]), významy **přirozené, pochopitelné**; značeny c); (= né: *ale do trubky se nefouká / žejo* (.) *to když do ní foukneš / tak ti to nevydá nic* (.) *ty / ty musíš ako a nějak* ((napodobuje hru na trubku)) či významy **posilující zdůvodnění, argumentaci**; značeny d); (*a ted' sme šli v pondělí na pivo / žejo* / (.) *a vy ste šli před náma a říkám*). Pragmatické významy **lítosti a nostalgie**; značeny e); a významy **naznačující podrobnosti**; značeny f) se v přepisu Adamovy řeči nevyskytují.

Pragmatické významy postpozitivního *jo* se v prepisech vyskytují prakticky u všech mluvčích. Kromě řeči Adama se blíže zaměříme i na mluvu Jakuba (K), Milana (M) či vysokoškolského kantora (T). Pragmatický význam částice *jo* tkví především v **členění** výpovědi mluvčího; značeno a) (K: = *ZPívání / jo? To bych byl zvědavej, co to* () *zpívání / JO; A:...* (.) *a prej nákej týpek / kterýho má Aneta ve skupině jo / měl snad dvakrát tvýho bratra* (.) *a dvakrát nákou jinou ženckou / která je prej taky totální postřech* (.) *postrach; A: ted' se dostal k náký učitelce kerá je hodná / jo* (.) *a prej tam tak seděl a říkal* (.) *TO je tak krásný po čtyrech letech konečně chápat vo čem ty <lidi mluvěj>*). Další možností, kdy je mluvčími postpozitivní *jo* využíváno, je situace při **citovém vzrušení vypravěče**; značeno b). V takovém případě se často částice *jo* ve výpovědi i několikrát opakuje.

Ukázka /1/ z vyprávěného příběhu /5/:

T: *Milane / sem typ sova to už ste asi pochopili*

M: = *jo jo jo*

Ukázka /2/:

C: *Jak ho našli na půdě / MYslíte: ? Srolovaný*

T: = *jo jo jo jo jo: / [jestli to je Bosch]*

Dle O. Müllerové jsou ještě tři pragmatické významy postpozitivního *jo*. Jedním z nich je použití *jo* „v těch místech vyprávění, která nabývají podoby dialogu“¹³⁶ a vypravěč zakončením repliky značí posluchači, že očekává jeho odpověď; značeno d).

¹³⁶ Olga MÜLLEROVÁ, *Postpozitivní žejo, jo ve vzpomínkovém vyprávění*, in: *Čeština v dialogu generací*, Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ (ed.), Praha 2007, s. 296.

C: *jo a prosim VÁS / takovej ještě detajl (.) Pavel mě [kdysi ()] / PAvel když sme tancovali (.) když prej tancoval kdysi u tyče (.) Vubec sem u toho nebyl / jo (.)*

V: = *Milan tancoval s Vaškem u tyče / jak sem s nima byla*

A: = *Pavel taky / ALE Pavel chtěl taky nákou tyč / NĚ (.) tys neměl tyč? [Já sem měl tyč a myslim] že to našťestí natočený (.) nebylo ale to je takový t-*

C: *ale Pavel j- někde natočenej / NE? / nebo sou fotky aspoň / ne?*

M: = *u tyče: ? PAVEL?*

V uvedené replice řeší štamgasti, kdo z nich předváděl, v poslední době oblíbený, pole dance u tyče jejich oblíbeného tanečního klubu. Tomáš (C), který komické situaci v klubu nebyl přítomen, se domnívá, že okolo tyče tančil, rozhovoru nepřítomný Pavel, avšak Veronika (V) na repliku ihned reaguje s tvrzením, že u tyče tančil Milan s Vaškem. Mluvčímu C se tedy po jeho výpovědi zakončené postpozitivním *jo* odpovědi dostalo, což mělo za následek rozvinutí další diskuze, o níž mluvčí nejspíše usiloval.

Přepsané texty skýtají i další pragmatický význam postpozitivního *jo*, které ve výpovědi poukazuje na její postupné vytváření dodáváním dalších informací, **vysvětlení či rozvedení informace**; značen e).¹³⁷

T: = *toe to je to / JAKO BY sem SMĚ:RT / NAčuhovala / jo (.) a hudebně je to / jako by sem SMĚ:RT NÁ:ČUHOvala: ((zpívá)) / a teď do toho je buben ((bubnuje)) / a desetkrát se opakuje jenom ten rytmus těch slov (.) a ona tam je: takle se klepe a padá opona / ale to je NAPROSto geniální (.) ale Ě ale to musite / já vám pošlu zítra ukázkou (.) [musíte]*

Ukázka zachycuje část monologického vyprávění vysokoškolského kantora, který je fandou opery. Hlavním tématem ucelené promluvy jednoho mluvčího je operní představení Janáčkovy Její pastorkyně, ze které si mluvčí vybral repliku Kostelničky, na níž chce posluchačům vysvětlit Janáčkův smysl pro intonaci lidského hlasu. Částice *jo* skutečně značí další rozvinutí, doplnění či zpřesnění první věty (*JAKO BY sem SMĚ:RT / NAčuhovala*).

¹³⁷ Olga MÜLLEROVÁ, *Postpozitivní žejo, jo ve vzpomínkovém vyprávění*, in: *Čeština v dialogu generací*, Jana HOFFMANNOVÁ – Olga MÜLLEROVÁ (ed.), Praha 2007, s. 297.

Podíváme-li se na postpozitivní výrazy *žejo, jo, vole, ne* apod. blíže, zjistíme, že jsou zcela přirozenou složkou spontánní a nepřipravené komunikace pražských štamgastů. Souvisí převážně s udržováním kontaktu mluvčího s posluchačem a rytmičtým členěním textu, ačkoliv v jejich používání nemůžeme hledat obecné zákonitosti. Patří tak do idiolektu každého jedince, kterému pomáhají s členěním jeho řeči (každý je užívá intuitivně). Z hlediska významu v řeči jednotlivých mluvčích nám postpozitivní výrazy podávají informaci o komunikačním úsilí a součinnosti mluvčího s posluchačem.

IX. Závěr

Kromě teoretické části pojednávající o hospodě a jejich dějinných rolích, charakteristice štamgasta a komunikaci, jako prostředku dorozumívání se práce zabývala i náhledem do specifických rysů v komunikaci pražských štamgastů. Komunikanty byly většinou jedinci přibližně stejného věku (23–24 let) a sociálního postavení, kteří tvořili úzkou sociální skupinu (maximálně 10 jedinců). Komunikace ve specifickém sociálním, veřejnosti otevřeném prostředí (hospodě) je většinou sled krátkých na sebe lineárně navazujících replik, z nichž se při dostatku času a řečnickém nadání mluvčích mohou stát repliky delší (monology – např. kapitola tři a čtyři), které mají většinou podobu vzpomínkového vyprávění, humorného narativu či rozhovoru o odborném tématu, na něž ostatní členové nějak reagují. V humorných vyprávěních mluvčí využívají určitých prvků (intonace, tempo řeči, výslovnost, komentování prožitého příběhu atd.), které mají v posluchačích vyvolat pozitivní reakce.

Konverzace štamgastů se vyznačuje tematickou pestrostí. Nejčastěji probíraná témata v hospodském prostředí se týkala práce (za práci považují i vysokou školu, kterou někteří studovali) a vztahů mezi štamgasty a ostatními osobami. Témata se v průběhu rozhovoru vynořovala asociativně, mnohdy byla přerušena tématy vedlejšími nebo bylo hlavní téma přerušeno situačním kontextem (během rozhovoru se událo něco zásadního apod.).

Podstatná část práce byla věnována specifickým rysům v řeči vysokoškolského pedagoga a komparaci s řečí pravidelných hostů. Bylo například zjištěno, že v přítomnosti vysokoškolského kantora se z přítomných štamgastů stávají spíše pasivní posluchači, kteří nemají tendenci rozvíjet diskuzi. To však dáno jak naturelem pedagoga, jenž má dar bavit celou společnost, což bylo zřejmé ve čtvrté kapitole o humorných vyprávěních, tak nejspíše vědomostními deficity ostatních komunikantů, kteří se v diskuzi o odborném tématu příliš neprojevovali (viz. část kapitoly *Odborné téma v rozhovorech pražských štamgastů*). S příchodem vysokoškolského pedagoga mezi štamgasty byla zaznamenatelná i změna hlavního mluvčího. Mluvčí A (kapitola třetí), který do příchodu pedagoga diskuzi řídil, se následně stává spíše pasivním posluchačem a do další konverzace zasahuje jen minimálně.

Práce si nekladla za cíl stanovit obecně platné hypotézy, které by šly aplikovat na řeč všech štamgastů. Kapitola, která měla potenciál takové myšlenky vyslovit (Jazykové

prvky v komunikátech, které vedly k nedorozumění z důvodu zvýšené konzumace alkoholu), bohužel nebyla sepsána. Při poslechu začátku (doby, kdy všichni komunikanti byli střízliví či měli vypité jedno pivo) a konce audiozáznamu (tedy doby, kdy měla většina účastníků odhadem vypito pět až šest piv a jednoho panáka) jsme totiž neshledali žádný rozdíl ve srozumitelnosti řečového toku jednotlivých mluvčích. Byla zaznamenána pouze vyšší hlasitost jednotlivých promluv, což však mohlo souviset se zvýšeným počtem hostů v hospodském zařízení či zvýšené hlasitosti pouštěné hudby. Nemohli bychom případně ani poskytnout údaj o vypitém alkoholu, který by už na srozumitelnost řečového toku měl vliv. Během hlasového záznamu totiž není zřejmé, kdy dostávají štangasti nová piva/panáky. Mnohdy totiž byli obslouženi automaticky, bezeslovně, a tudíž zvukový záznam o počtu vypitých piv chybí (během výzkumu jsme si bohužel nedělali o nových pivech poznámky). Neznamená to však, že by se závislost srozumitelnosti řeči a zkonsumovaného alkoholu nemohla v budoucnu prokázat. Obecně by měla platit nepřímá úměra – čím více vypitého alkoholu, tím méně srozumitelná řeč. Ve skupině štangastů, jejichž řeč jsme podrobili výzkumu, se však tato hypotéza nepotvrdila.

X. Seznam použité literatury

ALTMAN, Karel, *Jako v hnízdě, v němž ptáčata se k sobě tisknou...*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997.

BORECKÝ, Vladimír, *Teorie komiky*, Praha 2000.

BRADNOVÁ, Hana ed., *Encyklopedický slovník*, Praha 1993.

CVRČEK, Václav a kol., *Mluvnice současné češtiny*, Praha 2011.

ČAPEK, Karel, *Marsyas, čili na okraj literatury*, in: dostupné online (http://www.opocno.cz/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=46:marsyas&id=4:karel-capek&Itemid=644&start=20.), [citováno k 22. 4. 2015].

ČECHOVÁ, Marie a kol., *Současná česká stylistika*, Praha 2003.

ČERNOUŠEK, Michal, *Láska k pivu a věčná žízeň*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997.

ČORNEJ, Petr, *Pivovar v „pekle“ a dějinné souvislosti jeho osudů*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997.

DOUŠA, Jan, *Kvalita vnitřní komunikace*, Praha 2007, diplomová práce, Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská.

DVOŘÁK, Josef, *Logopedický slovník*, Žďár nad Sázavou 1998.

GAVORA, Petr, *Učitel a žáci v komunikaci*, Brno 2005.

HOFFMANNOVÁ, Jana – MÜLLEROVÁ, Olga – ZEMAN, Jiří, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*, Praha 1999.

HOFFMANNOVÁ, Jana – MÜLLEROVÁ, Olga ed., *Čeština v dialogu generací*, Praha 2007.

CHLÁDEK, Ladislav, *Pivovarnictví*, Praha 2007.

KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – RUSÍNOVÁ, Zdenka – GREPL, Miroslav, *Příruční mluvnice češtiny*, Praha 2012.

KLENKOVÁ, Jiřina, *Logopedie*, Praha 2006.

KLIMEŠ, Lumír, *Slovník cizích slov*, Praha 1981.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro, *Jak si navzájem lépe porozumíme*, Praha 1988.

MACURA, Vladimír, *Hospoda v české vlastenecké kultuře*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997.

PEŘINA, Josef, *Páně Broučkův vztah k pivu*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997.

Podkoní a žák, dostupné online (http://www.gykas.cz/img/Podkoní_soubor.pdf), [citováno k 22. 4. 2015].

RYŠAVÁ, Eva, *Pivo a pijáci v českých kramářských písních*, in: *Hospody a pivo v české společnosti*, ed. V. Novotný, Praha 1997.

SGALL, Petr – HRONEK, Jiří, *Čeština bez příkras*, Praha 2014.

STENDHAL, *O smíchu*, Praha 1958.

ŠPAČKOVÁ, Martina, *Komunikace mezi učitelem a žákem*, Brno 2009, diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

VINOPAL, Jiří, *České hospody v roce 2011*, *Naše společnost* 9, 2011, dostupné online (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6654/f3/OR111216.pdf), [citováno k 22. 4. 2015].

VINOPAL, Jiří, *Instituce hospody v české společnosti*, *Naše společnost* 3, 2005, dostupné online (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3925/f11/100027s_Vinopal-hospody.pdf), [citováno k 22. 4. 2015].

VINOPAL, Jiří, *Pivo v české společnosti v roce 2013*, *Naše společnost* 11, 2013, dostupné online (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7131/f3/OR131120a.pdf), [citováno k 22. 4. 2015].

VLAŠÍN, Štěpán (red.), *Slovník literární teorie*, Praha 1984.

VONDRÁČEK, Miloslav, *Čestice a citoslovce – hranice slovního druhu*, *Naše řeč ročník* 81, 1998, dostupné online (<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7419>), [citováno k 20. 4. 2015].

ZEMAN, Jiří, *Verbální a neverbální prostředky v komunikaci mládeže*, Hradec Králové 2013.

XI. Textová příloha

V textové příloze se nacházejí delší dialogické ukázky vyprávění pražských štamgastů. U jednotlivých komunikantů je uvedeno křestní jméno, věk v době zaznamenání nahrávek a místo, kde jednotliví štamgasti trávili většinu svého života. Jednotlivé přepisy jsou řazeny v časové posloupnosti, tudíž na prvním místě najdeme rozhovor nejstarší a na posledním zákonitě nejmladší. Písmeno B používáme pro vyznačení míst v rozhovoru, kdy se reagují všichni zúčastnění; například smíchem.

Rozhovor /1/

A (Adam; 24 let; Sázava), H (Anna; 23 let; Nová Paka), B (všichni zúčastnění), C (Tomáš; 24 let; Leděč nad Sázavou), M (Milan; 23 let; Praha), V (Veronika; 24 let; Bartošovice), K (Jakub; 24 let; Jeseník), Y (Jan; 24 let; Hrádek u Nechanic), N (Monika; 24 let; Ústí nad Labem), R (Anna; 24 let; Říčany)

A: PAvel (.) Kaučuk (.) Honza (.) žejo: / A:: / říkal sem si Θ / ty PÍčo / to sou náký dementi / ty se furt (spolu bavěj) (.) ty se znaj asi dlouho / ty už tak hlásej / žeo (.) a PAvel furt něco klofal do [noutbuku]

B: ((smích))

C: [ne]

A: = žeo / A teď já úplně zmatenej si (to) říká- Θ (.) ty vole po (.) s něma se prostě musim skamarádit (.) <tak sem tam přišel> / říkám (.) ČA:u kuci / jo (.) pod' s náma na pivo ty voe

B: ((smích))

A: = rozjely se gej ftípky a jako / vz:: vznikli ste vy / a už to jelo ty voe

C: = no já sem poznal Pavla (.) prtože jásm já sem ho potkal [na těch hodinách] (..) na všech (.) na vš-

A: [sem se skamarádil]

V: [já sem s Pavlem chodila na inkvizici] a von potom ř:-

M: [já sem
vás potkal až za půl roku]

A: = no počkej / to já mám taky [historku]

B: [()]

A: = a vž- a vždycky sem pozoroval ty voe Milana / a žeo Bárů s Aničkou (.) a vždycky sem si říkal / TY voe jak je to možný / že takovej suchar má takový <pěkný [holky]>

M: [ty voe:] ((smích))

B: ((smích))

A: (.) a ty vole a ted'ka ja- (.) a ted'ka jak se s nima skamarádi- / a furt sem nad ti- dumal (.) a ted' sme šli v pondělí na pivo / žejo / (.) a vy ste šli před náma a říkám / Pavle pod' pozvat nový lidi (.) / NIKOHO zvat nebudu ty voe / ČŮráci (.) pičo / jak já to udělá-

B: ((smích))

C: = TY VOLE / kdyby tě slyšel (.) ty [<vole>]

A: [ty vole] a jednou ste se vobjevili / ty vole / tak- (.) vy (.) a už to jelo / ty vole

C: = já sem Pavla poznal a jako sem říkal (.) ČA:U [jako ty máš stejný předmě-]

M: [já ani nevím, že sme šli na pio()]

V: [já sem s nikym nechtěla kamarádit ()=s krystýnou]

M: [Bára byl- ()]

A: [Sem si myslel, že ste spou bydleli na bytě / žej- a sem se pak bavil s Bárů a () ne: neblbni ty voe (.) Milan je spoužák]

V: =ne:: [to bylo s Kristýnou (.) sem jí řekla (.) MŮŽU si se sednout k tobě? / No:: jo: () a pak sem nesnášela to / jak sem seděla na chodbě / a svítilo slunko na mě a na tebe]

C: [ahoj (.) ty máš stejný předměty /co (.) a prej von říká / NO: a co jako / no tak jako / moch bys mi třeba (.)

kdybych byl náhodou třeba nemocnej / jako poslal bys mi to ňák ty předměty? / al- jo / to není problém (.) no (.) a pak sem poznal Honzu (.) nebo Jakuba?]

K: [a tos byl šťastnej]

A: = né: a jednou (.) a jak ses objevil ty (.) Kubo? Ty si byl / jak sem seděl v Mantichoře (.) tam jak si pil / nebo tam sem ještě nebyl (.)

M: = tam byl určitě s nějakou holkou / né:

C: [a tam přišel (.)]

K: = ne:: (.) My sme byli pře- / my sme byli na přednáš- / my sme byli na přednášce z propedeutiky (.)

M: =no

K: = a vona ten den odpadla (.) a vona přišla D...ová / ve čtvrtek / že / a [já sem seděl a vy seděli hnedka vedle mě (.) TY TY TY a TY ((ukazuje na posluchače))

V: [a ještě s Honzou jsem byli na kafe]

A: protože jsem přijel s ()

K: = a já sem přišel ven / a vy ste [se začali tlemit (.)]

M: [sem si říka-]

A: [musel mít záminku] ((smích))

V: = a vždycky s Kristýnou sme seděli

K: = a vyste se něk () Adame / á má- teďka hodinu a půl volno vy taky prej no: / ták dem na pivo (.)

M: = a tak si [začal]

V: [TY máš hezký boty]

A: = takový pankový

C: = () ale Milana si vůbec nepamatuju / jak sem se se sezná-

M: = to bylo v Kozince / ne?

K: = to mám v diáři zapsáno jako <černý de-> ((smích))

A: = po dě- / po dědovi nemám boty (.) po dědovi mám ten (svetr) šedivej

V: = no já vim ()

C: = to bylo na tom spívání / ne to ne (.)

A: = tyhle sou jediný [barevný]

V: [sou hezký]

M: = já mám taky boty po dědovi

K: = ZPÍVání / jo? To bych byl zvědavěj, co to () zpívání

M: = jak sme tam zpívali? Ne / to nebylo hnedka poprvý, ne:

K: = jo: bylo

C: = bylo:? ΘΘ to nevim / to bych kecal (.)

K: = to bylo tvoje ánré:

M: jo::? no tak jako (.) TO je KRÁsný [antré:]

H: = No: jo / ty máš boty (.) To sou hezký boty

C: [franou-] francouzštině

M: =ne / to už sm- to už sme se znali / to už bylo v dru (.) druhej semestr / ne

C: = já nevim

H: = tebe si pamatuju až když jsem tě viděla podruhá / taks mi nebyl vůbec sympatickej (.) žes mi připomínal kluka co se mnou chodil na gympl / ani nevim ()

C: = tebe si [nepamatuju]

A: [() [čurák to ()]]

K: [vám říkám / já to mám zaps- zapsaný jako černý den ((smích))]

H: [ne jako přímo (.) takhle jako bych to asi přímo neřekla]

A: = ale BYL ((smích))

K: pondělí nebo pátek ((smích))

H: no / prostě (.) AROGANTNÍ čurák ((smích))

A: = ale já sem taky arogantní

M: = jakej elegan-?

A: = né: [elegantní]

K: [arogantní]

H: tys byl arogantní jiným [způsobem]

Y: [já mys- já myslel (.)]

H: =což mě jako víc vyhovuje

A: já::

M: haha

H: cože/ jako e- / jako elegantní čurák

A: tak [elegantní sem taky / JÁ sem elegance sama]

C: [ne (.) Adama sem přiz- / Adama sem přiznal za svého bratra] (.) protože je ze Sázavy / to je pravda (.) za druhý (.) za druhý už takovej [já nevím (.)]

Y: [JÁ mám kořeny Θ taky tam vod tý řeky / vole]

C: =TÁK seš taky Sáz-

A: = ty vole kořeny se nepočítaj / vole (.) prokaž TO / voe::

V: = já mám ()

Y: = rodiný kořeny

A: = tratit vole Norimberk ještě dneska / vole / takže Θ kořeny nestačej

M: nevyrostly ti VLAsy:?

A: no jakoby já sem tady dneska přemejšlel / jakoby neuražte se (.) já sem tady [dneska sledoval jakoby jak tady] Pavel a my

M: [né: u Honzy (.)]
z dálky]

A: = tak sem jakoby na nás podíval (.) a teď sem si jakoby představil / že nám bude čtyřicet a vy dva speciálně už máte takový stařecký sestřihy teda jako ((smích))

B: ((smích))

C: já mám no teda / ty má- / vy máte vši-

A: = proto- / protože ty budeš ve čtyřiceti UPLNĚ stejnej sestřich / jenom jinou barvu / a Honza to samý jako

K: nic ()

A: = Pavel taky (.) to je takovej ten zase roker () / progresivní sestřihy tady vedu jenom já hm (.) zarostlá mánička voe

C: = hele mož- možná si fandíš / třeba nebudeš mít nic a: a pak se ()

A: = můj táta má strašnou kštici ale tak ale tak jestli budu po dědovi / tak tady budu mít plešku / no

Y: = budeš mít kolečko no:

M: = a budeš ale bude-

A: = ale esli budu po dědovi ZASÉ: z [tatový: strany]/ tak (.)

V: [teď sem si spomněla že tady mám zajímavou fotku v telefonu]

C: = tak budeme hele Θ / vememe jarmulku a hovno zla-

A: =né: v tabletu:

M: =jakou?

A: = tudletu ne:

V: =né v telefonu

A: =jo:: ty mys- ty ms-

C: = to je jako [JÁ s::]

V: =né: [nemyslim tvoje bradavky]

Y: tak mainká

H: já chci taky pivo e:j (..) na mě asi trochu zapomněl

((zbytek si prohlíží fotky))

M: slečna: JEJDA a jo

A: ()

C: = ty voe, si nase- taky ()

Y: = necháš to kolovát?

V: = já bych / já bych si ji dala na Fejsbuk / ale já nemůžu (.)

Y: = ty z tabletu tam dej

M: = JÉŽIŠmarjá to je KRÁsný

C: = JÉ:

Y: = to byl večer: (.) nejlepší druhej den tam (.) v tom muzeu

C: = ty sis to VOBLÍKNUL? ((ukazuje na fotku))

A: = nejlepší ta Musilová tam (.) a jak se vám to líbí? (.)

M: = to je ()

A: = no

C: = a mi vysvětlete / co jí jako mám říct [jako (.)]

V: [a Adam / a co budete dělat ještě v Praze?

((smích)) <Adam> si pudu ()]

M: [JEŽIŠ ORLOJ / turisti]

C: [PUDEM do hrobu] / ty voe / pudem si zbalit věci a pudem domu

A: [Mně je blbě ty vole]

Y: =tam to bylo dobrý ty vole / ještě ak tam hledal [tu traňvaj (.)]

V: [pojedem na klubovnu a jedem domu>]

A:= nejlepší to bylo když sme jeli (.) do toho druhýho (.) do toho druhýho patra těm vejtahem / teď se to udělalo takový to ((napodobuje zvuk rozjezdu výtahu)) TAK VERČO a teď sem se málem poblil ((smích))

M: a máš ještě do video / jak sme tam tancovali s Vaškem u TYČE:?

V: Ě v počítači

C: jo a prosim VÁS / takovej ještě detajl (.) Pavel mě [kdysi ()] / PAvel když sme tancovali (.) když prej tancoval kdysi u tyče (.) Vubec sem u toho nebyl / jo

V: [pošlu ti ho]

V: = Milan tancoval s Vaškem u tyče / jak sem s nima byla

A: = Pavel taky / ALE Pavel chtěl taky nákou tyč / NĚ (.) tys neměl tyč? [Já sem měl tyč a myslim] že to našťestí natočený (.) nebylo ale to je takový t-

M: [já ji měl tak mezi nohama:]

C: ale Pavel j- někde natočenej / NE nebo sou fotky aspoň / ne?

M: = u tyče: PAVEL?

C: = no jako Pavel byl no (.) NO:

A: Vašek ho měl možná ty vole

M: = ale ty voe

C: Vašek je / Vašek je natočenej určitě / to sem viděl

A: = Ae já si myslim že Vašek natočil Pavla (.)

M: to ne: Vašek tam ()

C: Pavla sem neviděl / ale u Vaška vim / že je natočenej (.) toho sem viděl / a to je jako hodně solidní

A: = já si myslim že jo: / že někoho sem (.)

M: = a nepujde Vaše:k (..) zejtra:?:

C: = Vaškovi sem to Θ volal (.) a říkal že to Θ že dneska vůbec nejel do hradce Θ / že vůbec ani nepojede / že dělá na BAkalářce a plus říkal že ja- jak vodpadnul ten Štěpán nebo se přesunul / tak to je je- jeho první hodina / by to byla tak se na to úplně vysral / A říká že když- / že kdyžtak se jako vozve / ale že tomu šanci moc nadává (.)

M: ale já myslel na fotbal zejtra (.)

C: Jo: to sem se taky ptal a říkal taky že ne: / že dělá na tý bakalářce a že na to až (.) (.) Von je hrozně takovej to no (..)

M: no jo no

C: svědomitej

M: no právě (.)

K: objednala sis to pivo / nebo ne?

H: [voni na mě asi zapomněli (.)]

C: [ale jako říkal možná že jako ve středu by šel možná]

K: ona má fakt nějaký divnej den ty vole ((myslí servírku))

H: já si myslím že přinesla pro mě / a dala ho honzovi

A: () sme to zakřikli

Y: tak já ti ho dám

H: = né nech si ho:

K: bez pěny:

H: sem ti ho darovala

(.)

A: Milane / tady Anička nemá pivo že na ní asi zapomněli

Další ukázka je pokračováním rozhovoru /1/, ze kterého je vynecháno několik minut. Účelem přepisu záznamu z pozdější doby bylo zjistit, zda se za určitou dobu po požití určitého množství alkoholu změnila i mluva štamgastů.

Rozhovor /2/ A (Adam; 24 let; Sázava), H (Anna; 23 let; Nová Paka), B (všichni zúčastnění), C (Tomáš; 24 let; Ledec nad Sázavou), M (Milan; 23 let; Praha), V (Veronika; 24 let; Bartošovice), K (Jakub; 24 let; Jeseník), Y (Jan; 24 let; Hrádek u Nechanic), N (Monika; 24 let; Ústí nad Labem), R (Anna; 24 let; Říčany)

C: to bych chtěl vidět / ty krávo (.) teď zmáčkne něco ((napodobuje zvuk trubky)) / to může bejt zajímavý

M: kdy do toho nefoukáš / ale jak máš vědět jak máš mačkat ty klapky

A: = né: ale do trubky se nefouká / že jo / to když do ní foukneš / tak ti to nevydá nic (.) ty / ty musíš ako a něak ((napodobuje hru na trubku))

K: = no

M: = no no no

K: musíš do ní [prskat prskat] v podstatě

M: [plivat no / plivat]

A: a ty voe čím víc jakoby napínaj / to n- učeš neska ve Frýd- neska Θ letos v Frýdlantu (.) a to jako že čím víc nápneš pusu tím vyšší tóny to vy- (.)

K: = no přesně tak

A: = no ty voe šilenej nástroj / jako že by ňák

(.)

C: a voni u toho dělat pěkný [ksichty] / co

M: [<no>] to e pravda o to maj vyp- vy- no

A: [to by mě zajimalo jestli ty ()]

C: [voni ty pysky maj hodně vysvaený]

M: = trumpetistky? Ty prskaj

A: = já znám většinou trumpetáky / ale zajimao by mě (.) a trumpetistky když znam tak nejsou hezký / tak to něci zkoumat

C: ty ty ty jako ty pysky

M: to by šlo / to by šlo profesionálně prskačovi (.) z Madagaskaru

A: = No (.) hlavně voni nevydržejí hrát dlouho / ty jo / nejlepší je dyž teď hraješ v kapele kde sou dechy (.) tak dycky no / hraje se hraje se / no: dáme pauzu / ať si dechy odpočinou a tz teď jako: (.) u tho [piána] jako (.) COÉ:

M: [ty voe]

C: = co jé:

A: = a pak vemeš tu trubku / zkoušíš to ty vole / a pět minut do toho FOUKÁŠ / TY voe (.) brní tě tlama / bolí tě celá [držka ty vole]

K: [tydle tydlety] svaly tě bolejí vole

A: = no a teď a teď si vem že týpci hrajou třeba čtyři hodiny a (.) PÁLEJ to tam / vid'

C: no: Armstrong třeba / no

A: ty vole: / magoři vole / magoři

C: no ale ale no ale Ar- ale Armstrong ty vole ten jel ty vole

M: no to jo:

C: = ten jel

A: no ale proti dnešním trumpetákům to je začátečník ty vole (.) co ty tam pálej dneska vole (.) vono už to ani hezký není / ale te- technicky to je úplně nepochopitelný / ale to je nuda / to je takový to ((napodobuje rychlost hraní trumpetistů))

(.)

C: a co tam dávaj jako ty vole

A: = ale že to (zahrajou) (.) magoři

(.)

C: SAjímavé

(..)

C: ty ty ty tobě / vykládala to jak () ale fakt nevím

A: ať přide Nela a vezme karty

K: bež doprdele::

M: v pohodě:

A: = zavolej Nelu at' veme karty

M: ještě má trénink

K: = ještě má trénink

C: ale ta- taky bych chtěl karty

M: = vykládat v hospodě

K: se (musíš) domluvit s ni:m

C: = ale mně by vyšlo nějaký katastrofije a: [já nevim]

K: [ona ona] vykládá jenom u ní

M: no:

C: = Fakt?

M: no

(.)

K: na posteli

M: už tam jednoho měla dneska (.) zvládá to všechno

Rozhovor /3/ je dalším pokračováním rozhovoru /1 + 2/. Komunikanti jsou stejní jako v předchozích dvou rozhovorech.

A: ty vole no hele / tvuj bratr je jedna z nejnenáviděnější osob na / ty vole / na ekonomce / co sem slyšel / ty vole

Y: to je náročnej ty vole

C: je nároč-

A: hele jakoby / c sem slyšel tak jakoby furt / vůbec neumí učit a je hroznej / voe

Y: ne to ne / to určitě umí

A: Anetina spolužačka totiž ho má a: / prej / ty jo von nám nic nevysvětlí / von nám nic neřekne / mele tam nějaký sračky a pak po nás chce hrozně moc / my nevíme co to říká voe (.) sou z něj úplně nešťastný vole / ty sou úplně zoufalý vole (.) a prej nějaký týpek / kterýho má Aneta ve skupině jo / měl snad dvakrát tvýho bratra (.) a dvakrát nějakou jinou ženckou / která je prej taky totální postřech (.) postrach / A: teď se dostal k nějaký učitelce kerá je hodná / jo (.) a prej tam tak seděl a říkal (.) TO je tak krásný po čtyrech letech konečně chápat vo čem ty <lidi mluvěj>

Y: ne: tak to já myslím / že to tak není: jako: / to je určitě že brácha je hodnej

M: to je zinscenovaný jo

Y: brácha je hodnej

A: = ale jestli je jako TY

(.)

Y: to je horší ty vole

M: no: tak

C: = no taky ty vole to rači do mateřský školky ty vole ((smích))

A: TEBE bych nechtěl na žádnéj přednět ty vole / a jesi je ještě horší vole no tak to

Y: to je horší

C: je náročněj

(.)

Y: a von si jako povídá pro sebe víš bych řekl

M: no ((smích))

A: = možná proto to asi nebudou chápat

Y: = no to von je jakoby ten (.) takovej ten (.) POhltil ho ten jeho obor

M: = CO sem to jenom chtěl

Y: sme se učili historie pro historii / tak tohle je ekonomie pro ekonomii

M: = to je pravda

(.)

Y: PANí doktorka S-ová nám tohle říkala

A: VeRunka:

M: co? Kdy jako?

Y: = no historie pro historii (.) to je ten pozitivizmus

Rozhovor /4/ je ukázkou dialogu štamgastů, mezi něž zavítal vysokoškolský pedagog. Účelem přepisu bylo zkoumání změn ve vyjadřování ostatních štamgastů, kteří si pedagoga váží. Oproti prvním třem rozhovorům nebylo diskuzi přítomno tolik účastníků.

A (Adam; 24 let; Sázava), B (všichni zúčastnění), C (Tomáš; 24 let; Ledec nad Sázavou), M (Milan; 23 let; Praha), D (Monika; 24 let; Ústí nad Labem), H (Anna; 24 let; Říčany), T (Ondřej; 40 let; Poděbrady)

T: ty hrady jsou obrovské tím / že měli nějaký vrchol soupouch / ten byl samozřejmě zastavěn a kromě toho vzniklo rozSÁHLÉ opevnění které je ale vlastně jen jednou hradbou která vybíhá do stran / aby co nejdál udržela útočníky (.) Ten (.) () nebyl obydlen (.) tam maximálně teda sehnali ovce z pansvtí / a obyvatele a / ale to byla planina (..) TOTěž vznikalo v Čechách (.) v úplně poslední fázi vývoje hradu (.) to znamená ODDálit co nejvíc dělostřeleckou palbu / speciálně ve Východních Čechách / protože nejBOhatší v době pozdního středověku / zamyslete se / byli Pernštejnové / to znamená Kunětická hora (.) my ji známe všichni je- jenom jako hrad čtvercový na hoře / ale ta Kunětická hora měla rozSÁHLÉ opevnění dolu / stejně tak další hrad (.) PotŠTEJN (.) POTštějn lezl do krajiny / to co dneska známe je zase jenom vrcholek / ten slavný dlouhý koridor asi dvě stě metrů Θ dlouhý / a stejně tak tomu bylo v případě

(.)

M: = Jenštějna

(.)

T: Θ Jenštejn je vrcholně gotický hrad s jednou věží / ale to nevádí ((smích))

M: <já vim> to Θ to je kousek / jsem tam byl na kole

T: jasně (.) to je dobře ((smích))

C: Tak proto

M: = jsem to jen tak plácnul ale

T: = HelfŠTÝNA (.) Helfštýna (.) ale pojďme všichni na Helfštýn (.) Tá:k se domluvme / další exkurze bude Helfštýn

M: = tak jo

T: = a přespíme někde

M: = Na Helfštýně?

T:= V Lipníku (.) no a klidně (.) se nějak domuví

M: = vezmeme stany

T: = no jasně:

M: = a budeme spát na Helfštýně

C: = v Psinci

M: = v Psinci / a ZBLÁZNÍME se z toho / my se zblázníme

T: = ale to je úžasnej hrad

A: = bych se nechtěl ani zbláznit ani zbudit jako ()

T: ne / ale já vám povím / co sem tam všechno prožil

M: no

T: = to bylo

(.)

M: = no ano: TO sem chtěl slyšet vlastně: no

T: = ale ale ne / to bylo naprosto perfektní / protože nám bylo někdy (.) váš věk nebo vo rok míň / to je jedno (.) a:

M: = Θ no ale už i za tu dobu ste měl deset let nabádáno v archívech ((smích))

T: a ten (.) a hlavní organizátor třeba přišel a najednou večer říkal (.) sehrál / následující scénku (..) veliteli (.) jak s- / pře- třeba ste to někdy hráli / já nevím ale (.) jak se dostanu do zóny (.) pochop / musím / musím se dostat do zóny (.) už už nikdo nezbyl / kdo by

mně pověděl jak to vlastně je: já musím jít do zóny a (.) a my sme vůbec nechápali deset minut se bavil s někým / kdo měl v tu chvíli na starosti výdej špaget / bylo nás tam dvanáct třeba jenom / nějaký chlap do zóny no a zjistili sme / že existuje nějaká zapovězená zóna a že když tam přijdeš tak / tak něco poznáš ze sebe (..) Ten den byla noční hra která skončila ve tři hodiny / SKVĚLÁ (.) a ve čtyři třicet (.) stávej (.) vstávej

B: ((smích))

T:= dneska jedem do zóny

C: = <dneska jedem do zóny>

T: = a a vzbudil čtyři z nás (.) čtyři [z nás] a říká (.) vezmi pláštěnku za pět minut pod hradem

C: [<do zóny>]

T: a (.) BACHA vš- všu všude je / ja nevím / ježibabí sliz nebo něco (.) BĚŽíme běžíme (.) a teď svítalo a běželi sme tím lesem a naednou / BACHA ježibaby vySKOČ na stomy nebo nějaký j- já nevím mě to připoínal nějaká válka světů nebo nevím / vyskočili sme na stromy (.) no úplně uvolněný / něco mezi pochodem smrti a:: po dvou hodinách / tak dál už musíte sami / sme u zóny (.) v těch lesích Hostýnské vrchy ((smích)) tam di / tam za tím stromem (.) tam najdeš pramen poznání / myslí na jednu věc (.) kterou strašně chceš / napi se z pramene a musíš všechno spolknout (.) souhlasíš? (.) já už se drže- () na tom stromě / a šli sme jednotlivě (.) ale musíš FAKT vědět co CHCEŠ (.) tam byl ešus s absolutně slanou vodou / te- Ě ale TO nešlo jo (.) sme to pak polkli (.) taková sebezkouška a člověk si měl teda říct / jaká je jeho hodnota a co by si přál (.) a vrátil se někdy v šest třicet / na VĚŽ a v sedm / buDÍČEK ((tleská)) psine:c / začínáme (.) PAK vodpo- děa-

M: to budete dělat taky?

T: = dělalo se to

M: [a vs- ()]

C: [to znám ty hry / to je typ zóna]

M: [pudeme do zóny]

C: = pláštěnku a pude-

T: Milane / sem typ sova to už ste asi pochopili

M: = jo jo jo

T: = ráno před desátou se ()

B: ((smích))

T: Ale:: Nebo nás ve dvě vodpoledne

M: No ale dlouho vydržíte

T: Jo: (.) ve dvě vodpoledne se vobjevili vedoucí ve skotských oblečeních / tak jo / DVA oddíly a do lesa: / do pěti minut sehnat si golfové hole (.) sme si nalámali klacky / dostali sme tenisák (.) dvě družstva / udeřit do tenisáku a: a tam byl rozhočí a byla to normáně fáborkovaná po lese / tam byly ešusy v potoce v jehličí (.) a kolik ran máte / tak tolik máte trestných bodů a musei ste se dostat zpátky do hradu (.) ASI na dvě hodiny / teďka míček padal do Bečvy: všude možně ne Ě my / no to bylo tak skvělý (.) SKVĚLÝ roky

M: to to vám bylo tolik co nám a

T: = no jasně

M: = a hráli ste todle?

T: jo:

M: jo?

T: a to Ě blbý nebo?

M: NE ne ne / akorát že ž todle je todle: to sou takový ty hry v patnácti letech

T: no jo / ale i když vám je

M: no jo ale do šesti tam

C: é poč- počkej až ti bude šedesát

T: A- ale podle mě jako ten ta poenta je jinde

M: = no to jo:

T: = poenta je v tom/ že zažíváte nějaký nesnáze / společně překonáváte se

M: = poznáte svojí hodnotu

T: = poznáte svoji hodnotu / máte za cíl přenýst kamaráda přes bažinu (.) PERFEKTNÍ

M: = kdyby to byla kamarádka / tak to bych se klidně utopil

T: = myslíte v tý bažině? Jako Rusalka?

A: [to bys jí do tý bažiny hodil / vid' / a pak (.)]

M: [Rusalka má ()]

A: = já: sundej si to mokrý oblečení ((smích))

M: <no> (.) ne: ne ne: (...) tak to se těším (.) takže místo Moravy pojedeme / pojedem vlastně na Moravu

C: [To je stejný]

T: [To je Morava]

M: = to je Morava vlastně / no:

T: = Slezsko začíná u (Oderských) vrchů / ale uvidíme / POZOR (.) jespak víte s jakými hrady měl Helštýn světelnou ohňovou signalizaci (.) spojení (.) KTERý hrad měl [()]

A: [Gondor a Rohan]

C: = Bouzov ((smích))

T: (.) tam to nedošlěhlo teda

N: ((smích))

T: = byly to / byl to (.) Starý Jičín (.) znáte Starý Jičín / ne?

C: [tam votamtad' je ()]

M: [nevím / nebyl sem / tam to nemam projetý]

T: [znáte hrad] LIPník / Hranice na Moravě / Starý Jičín / a ze starého Jičína (zavládly) ohňové signály do? (.) NO Hukvaldy

M: na Hukvaldy?

T: = kdo se narodil na Hukvaldech?

M: = Janáček

T: = no jejej (.) nejlepší opera? (.) Její Pastorkyňa

M: = víme

T: dokonalá (.) topí dítě (.) pustím vám někdy závěr druhého dějství / nejslavnější výrok
(.) JAKOBY sem / smrt načuhovala (.) Jak se to řekne anglicky?

(..)

M: tak to nevím

T: to je strašně těžký / protože v metropolitní opeře (.) když dělali Janáčka / tak vám to
musí přesně (.) totiž takle / jak skládal Janáček

(.)

M: = do not? ((smích))

T: = to asi víte <ale no tak> / totiž takhle / on chodil a zapisoval si intonaci lidského
hlasu (.) třeba šel kolem blázince / a slyše lidi v zahradě jak říkají / dyť já nejsem
ŽÁDNEJ BLÁZEN / dyť já nejsem ŽÁDNEJ BLÁZEN / a takhle se v opeře Osud / kde
matka strhne dceru z balkónu / TAK / tak tam se pude (.) dyť já nejsem ŽÁDNEJ BLÁZEN
/ ŽÁDNEJ BLÁZEN / ŽÁD- př- přesně to takhle má (.) když jeho cera umírala / Olga / JÁ:
nechci umřít / no to bylo hrozný (.) všechno to má ZAPsaný (.) VŠECHNO (.) A:: Její
Partokyně je geniální v tom že zhudebňuje slovo / melodii lidský řeči (.) A druhý dějství
/ no t- to j- podle mě jeden z nejgeniálnějších okamžiků ve vážný hudbě (.) Kostelničmá
má STRAŠNÝ výčitky z toho / že utopila dítě / nikdo to neví (.) konečně si jí podařilo /
tim že odstranila TEN problém / šoupla ho pod led / sezdat PADLOU CERU Θ s Lacou
kterej jedinej chce / to asi znáte ten příběh / NE? / znáte Laca Klemeň / Števa je floutek
plejbo:j / kerý udělal dítě a nechce ji (.) protože mezitím vona je pořezaná / to je složitý /
Θ a a on jí nakonec zbyde ten Laca / a vona je tim že utopí to dítě tak není překážka /
a von ji takle doslova / zdovolením jo/ takle ty RUCÉ (.) že je dá dohromady ((předvádí
úchop)) / omlouvám se

R: = v pohodě ((smích))

T: a: ona jim žehná: a: v tu dostane záchvat výčitek svědomí (.) A začne volat že kletbuje
/ KLETBUJE / a teďka / v sadu je VÍTR: / rozRAZÍ se okno / začne: sněžit dovnitř
a všichni volají / zavŘETE okno: (.) a ona začne dělat

M: =dyť já nejsem ŽÁDnej BLÁzen ((smích))

B: ((smích))

T: <ne:he> ((smích))

C: = A: to by tam seděo

T: ale to / ale to je nej / to je nejlepší Janáčková věta / jo (.) a teď to přijde (.) už sem to řek teda nebo né / už sem to řek

R: = ne:

M: jo: ne / na začátku ne / jak to je s tou smrtí

T: = toe to je to / JAKO BY sem SMÉ:RT / NAčuhovala / jo / a hudebně je to / jako by sem SMÉ:RT NÁ:ČUHOvala: ((zpívá)) / a teď do toho je buben ((bubnuje)) / a desetkrát se opakuje jenom ten rytmus těch slov (.) a ona tam je: takle se klepe a padá opona / ale to je NAPROSto geniální (.) ale Θ ale to musite / já vám pošlu zítra ukázkou (.) [musíte]

M: [pošlete mi / pošlete mi]

C: [A to sou Hukvaldy / jo]

T: = Ale / a to sou Hukvaldy

M: = No: Janáčkovy Hukvaldy no

T: = Ale teď ten překlad do angličtiny / abychom se k tomu konečně vyjádřili / protože to je stra-

M: = napiš mi to

T: = protože to je strašně těžký / a jako by sem smrt načuhovala (.) dlouho nad tím přemejšleli a teď ty přízvuky a délky slabik byly v pořádku / a je to poměrně jednoduchý / jen na to přijít (..) to je THATS the face of death STARING straight at me (.)

....

Rozhovor /5/ je pokračováním rozhovoru /4/.

A (Adam; 24 let; Sázava), B (všichni zúčastnění), C (Tomáš; 24 let; Ledec nad Sázavou), M (Milan; 23 let; Praha), D (Monika; 24 let; Ústí nad Labem), H (Anna; 24 let; Říčany), T (Ondřej; 40 let; Poděbrady)

T: já se obávám / že až se tahle natáhnu

M: = ZÁDA?

T: = tak to tady lupne: / no onehdy sem pepřil něco / úplně nevině / takový ten mlýnek (.)
tak NORMálně sem pepřil / tady to luplo / a takhle sem byl na čtyřech potom deset minut
(.) a říkal sem si / Ondřeji / TVÉ stáří se přihlásilo

B: ((smích))

T: = ale to je strašný zjištění (.) jako / furt ste mladí a najednou to už není pravda (.) takže
to honem si užíte (.) ptže já sem stále ještě mladý

M: = a na- [a najednou]

T: [a jak řekl Bethoven] / roky se počítají domům / nikoliv lidem

M: = to je pravda (.) a stromům (..) psům a kočkám

T: LETOKRUHY / jak říkáme my odborníci na datování / DENDROCHRONOLOGIE

(.)

M: jistě:

T: znáte dendrochronologickou metodu? (.) eště ste: nevyzkoušeli

M: ne n- v čem spočívá jako

T: no no spočívá třeba / potřebujete datovat / jestli na Opočně visící obraz j opravdu od
Hieronyma Bosche (.) Dvanáctiletý Ježíš v chrámě / znáte ten obraz?

(.)

C: Jak ho našli na půdě / MYslíte:? Srolovaný

T: = jo jo jo jo jo: / [jestli to je Bosch]

C: [a pak ho vyvěsili] a pak zjistili / že to je tak [vobrovský plátno]

A: [tohle je přesně ten důvod /
proč se vracím na střední školu ((smích))]

T: [vono je malý / je malý ne je
malý je malý] a: / prosím?

A: N- / řkám / tohle je přesně ten důvod / proč se vracím na <střední>

T: Ale NÉ:

A: ((smích))

T: Ale znáte Hieronyma Bosche?

A: Jako to méno to jo: ale jko

T: Ale / jeho nejslavnější obraz / Zahrada pozemských rozkoší:

A: jakoby já [obrazy ne to]

T: [v Práglu je vystaven] (.) ale ZNÁTE (.) Zahrada pozemských rozkoší /
Lucie Bílá v devadesátých letech měla nákej klip / jak smilnila s [někými takovými]

M: [to spíš ()]

T: = hlavonožci (.) a: to je / to je přesně výtvarně esteticky inspirováno (.) Hieronymem
Boshem

M: = aha

T: = pořád nic? (.) Milane vygúglujte Zahrada pozemských rozkoší / prosím vás /
můžete? (.) HIERONYMUS BOSCH

C: BosCH

M: vim vim / to méno znám taky

T: a proč vo tom vyprávím

M: no?

(.)

T: Jo: dendrochronologická metoda / protože na Opočně tedy najednou zjistili že mají
obraz / a [že to může být]

M:

[to je podle RÁMU / to: zjistili ne]

T: no jasně / protože / stromy (.) každý rok podle klimatické situace přirůstají víc míň /
víc / míň / víc míň / a tím pádem vám vznikne čárkovaný kód (.) a někdo sestavil

čárkovaný kód za poslední tři tisíce let / a stačí vzít rám (prohlédnout) si čárkovaný kód a říct kdy to je

C: = tady bylo sucho / tady

T: = takže my přesně víme / kdy byly třeba poraženy stromy na krov chrámu svatého

Víta (..) třináct sedm (.) prstě vychází / a my víme / že ten rám / je to jenom RÁM / že

(.) počkejte / von to není rám / vono je to malovaný na dřevěnou desku tím pádem (.) TA

dřevěná deska je mlačí než Bosch / čii vona je to kopie podle Bosche (.) a to je určeno

DENDROCHRONOLOGICKOU metodou (.) NA zdraví

XII. Zvuková příloha

Záznamy zvuku z rozhovorů pražských štamgastů jsme se rozhodli umístit na internetové stránky ulož.to

Odkaz: <http://ulozto.cz/xnJgFGrQ/bakalarkadialogy-rar>

Heslo: stamgasti